

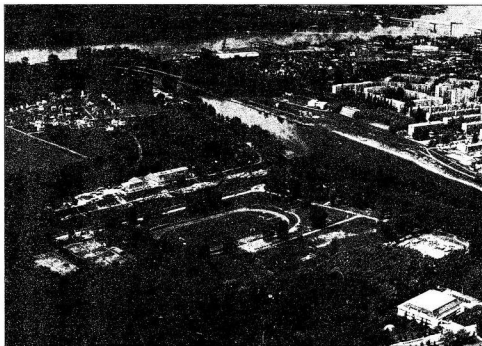
BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és Környezetvédő lap

1995. november

VI. évfolyam 2. (61.) szám

Ára: 50 Ft

200 ÉVES

A

BAJAI KÓRHÁZ

Kimagasló jelentőségű város történelmi esemény Baja városi rangra emelkedésének 300-dik évfordulója. Általában és esztünkre vonatkozóan is igaz, hogy egy kórház élete a legszorosabban fonódik össze a város életével. Ebben a 300 éves város történetben jelentős szelet 200 év, még akkor is, ha az intézmény születésétől számított 200 év eseménykrónikája igen hézagos.

A Bajai Honpolgár arra vállalkozik, hogy összefoglalja - vagy éppen elindítsa - ezt a hosszú kórház történelmi periódust, hiszen Magyarországon alig több mint 10 kórház

büszkélkedhet ilyen hosszú múltal.

A visszatekintések bevezetőjeként néhai dr. Cseh Imre kutatásait összefoglaló dolgozatot szeretnénk közrebocsajtani. Ez a dolgozat és a benne foglalt dokumentumok a kórház keletkezésének konkrét bizonyítékai, és akkor is érvényesek, ha tulajdonképpen az egész XIX. század fehér folt a gyogyintézet történetében. Erre lehet magyarázatokat keresni és találni, mindenesetre a jövő feladata ennek az időszaknak feldolgozása és publikálása.

A századforduló első évei már visszaidézhető bizonyossággként tartalmazzák a jelenlegi kórházforma kialakulásának kezdetét, az első világháborút követő időszak - húszas évek kezdetétől - már konkrét adatokat, neveket jövelnek. A második világháború utáni időszaknak még ma is élő tanúi el fogják mondani emlékeiket, és személyes részvételük inspirációján keresztül hitelesítik a nagy világháború utáni időszak szakmai, politikai és társadalmi mozgásait.

A Bajai Kórház talán kiténik a hasonló időszakban működő kórházaink közül azzal, hogy a kor szokásos alapítványi vagy a korábbi alapítású kolostor-kórházakkal szemben városi kórház volt. Ez a történelmileg progresszív adat nem feltétlenül ad magyarázatot arra, hogy a kórház vezetői milyen forrásokból biztosítottak fedezetet a működéséhez. Vélhetően már a XIX. század közepétől előtérbe kerültek a mai költségvetéshez hasonlóan bevételi források, amelyeknek nagyobb részét a város pénztára fizette.

Lehetséges, hogy ez a hipotézis az elmúlt fél évszázad és a jelenkor finanszírozási nehézségeit is e történelmi determinációra vezeti vissza.

A kórház mai arculata századunk elején kezdett kibontakozni az első, modernnek tekinthető tagozódások szokásrendszerében. Lényeges szemléleti és konstrukciós változás nem volt, a háborúk, a következményes társadalmi szituációk követelményei, majd az ún. nagy szociális forradalom azon kereteket biztosított, de más-más ideológiával együttesen próbálta kezelni a gyógyító intézmény szociális és szakmai ellátó funkcióit.

A Bajai Honpolgárban reményeink szerint sok kórház-történeti, szakma-politikai és kultúrtörténeti kérdésre választ kaphatunk. Szeretnénk azt, ha e nagymúltú és ma sem elhanyagolható potenciálokkal rendelkező kórház a város közvéleménye előtt történetiségében, szándékaiban és valódi teljesítményeit illetően reális és igazságos értékelést kaphatna.

DR. CSEH IMRE

A BAJAI VÁROSI KÓRHÁZ LÉTESÍTÉSE ÉS MŰKÖDÉSÉNEK KEZDETE

A jubileumok korát éljük. Azt hiszem, mindenképpen helyes dolog, ha egy-egy kivételes egyéniség születésének, egy-egy sorsformáló eseménynek évfordulóját tünneppé avatjuk, s az ünnep alkalmából rámutatunk a nagy egyéniség életművének jelentőségére s azokra a változásokra, amik a történelmi esemény nyomán az emberiség vagy csak egy nemzet életében bekövetkeztek. Jóllehet hatóságokban és jelentőségben az előbbiekkal nem is vetjük egybe, mégis dicséretesnek kell tartanunk azt az igyekezetet is, mellyel egy-egy intézmény törekvés megemlékezni saját történelmének jelentős eseményeiről, hogy tagjai a jelen realitásainak talaján állva, saját intézményük múltjából merítsenek biztatást, ösztönzést a jövő küzdelmeihez. E gondolat jegyében fogamozott meg vezetőinkben az az elhatározás, hogy a bajai kórház születésének 175. évfordulóját megünnepeljük. Magam pedig az ünnepséghez való szerény hozzájárulásaként a következőkben beszámoló a kórházunk létesítésére vonatkozó ismereteinkről.

A bajai kórház létesítésére irányuló kutatásokat egy negatívum teszi körülmenyessé, és pedig az, hogy alapítólevél, vagy az alapítást kimondó határozat, vagy a működést engedélyező, felsőbb szervektől származó irat nem áll rendelkezésünkre. Ezért ezirányú vizsgáldásainkban kénytelenek voltunk abból a kútforrásból kiindulni, amelyhez éppen hozzáfertünk. Legelőször Rapcsányi Jakabnak 1934-ben megjelent, Baja városáról szóló könyve került kezembe, amiben a forrás megjelölése nélkül az olvasható, hogy a bajai, eredetileg Remete Szent Párol elnevezett kórházintézet özvegy Vermes Lászlóné, született Hógyész Krisztina alapította 1797-ben. Ezzel az 1797-es alapítási évszámmal találkoztunk a későbbiek során a XIX. században megjelent leírásokban, lexikonokban, enciklopédiákban is, így az 1816-ban kiadott Huber-Fejérféle lexikonban, az 1866-ban napvilágot látott Egyetemes Magyar Encyclopaediában, végül a Fridrik: "Bácsodgor Vármegye Földrajzi, Történelmi és Statisztika-

Kedves Olvasóink!

A Bajai Honpolgár a Polgármesteri Hivatal jóvoltából eljut a legtávolabb lakó bajaiakhoz is. Vagyis mindazokhoz, akik még ma is bajainak vallják magukat, lakjanak akár a világ egy távoli táján, vagy kis házáuk egy másik városában.

Most elsősorban azok figyelmét szeretnénk felhívni, akik már régen nem éneknek Baján. Segítségüket szeretnénk kérni ahhoz, hogy a háromszázadik évét ünneplő városunk egy sajátos színfolttal gazdagodhassék, a Bajai Honpolgár közreműködésével.

Arra kérem a Bajáról elszármazottakat, hogy írják meg lapunknak, hogyan, milyen körülmények között kerültek el a városból, hogyan élnek, mire büszkék mostani életükből. És természetesen mindent, amit csak jónak látnak tudatni mindazokkal, akik a Bajai Honpolgárt olvassák.

Egyfajta élet-élménybeszámolóra gondoltam, de lehetnek természetesen az írások között olyanok is, amelyek a régvolt Baját emlékeztetnek.

Arra is szeretnénk kérni olvasóinkat, hogy továbbra is küldjék meg lapunk postacímére azon ismerőseik címét, akikkel kapcsolatban vannak, hogy elküldheszük számukra kis lapunkat. Üzeneteket, kapcsolattartási kezdeményezéseket is színdélemben áll kövölni.

As a lehetőség, hogy a Bajai Honpolgár az Önkéntessegéggel eljuthat akár az Egyesült Államokban, vagy Új Zélandon élő bajaiakhoz, számtalan illet forrása is lehet. Irjanak arról is.

És újfent ismétlem, minderről, amiről csak azt gondolják, hogy másokat is érdekeltet. A Bajai Honpolgár 1996-ban, de remélhetően azután is összekötheti a világban szétszóródott bajaiakat. Hosszúújk ki ezt a lehetőséget.

Szeretettel köszönti Önöket a szerkesztő:

Gyulavári József

kai Népszerű Leírása" című, 1878-ból származó kiadványban is.

Mínthogy az idézett kiadványok csak per tangentem, egy-két nyúlfarányi mondat erejéig foglalkoznak kórházunk létesítésével, minket pedig nagyon érdekelt saját intézményünk múltja, kívánatosnak tartottuk, hogy az alapítás időpontjáról, körülményeiről, az alapító személyéről továbbá, de most már hiteles és pontos ismeretanyag birtokába jussunk. E végből a legjáratóbbnak tűnő utat választottuk, amikor átnéztük Baja városának a XVIII. század végén keletkezett levéltári anyagát. Erre 1963-ban kerítettünk sort, abból az apropóból, hogy akkor volt a kórházunk történetében ugrásszerű előrehaladást jelentő építkezések, a kórházunk külső képét ma is döntően megszabó öt pavilon felépítésének 60. évfordulója. E kutatásaim keretében a bajai levéltári anyagunk akkoriban otthont adó Pécsi Állami Levéltárban áttanulmányoztam a városunk gazdasági ügyeit rögzítő "Protocolium Assignationum et Sessionum Oeconomicarum" felíratot viselő ama kötetet, mely az 1795-től 1807-ig terjedő évek anyagát öleli fel, a "Protocolia Politica" című kötetek 1790., 1791., 1792. és 1793. évfolyamait, továbbá a "Protocolium Determinationum Magistratum"

1787-92. évi anyagát magában foglaló köteteket, végül a tárgyköték szerint nem csoportosított, hanem a keltezés éve szerint összerakott, 1792-ből és 1793-ból származó ún. "vegyes sorozat" iratait.

A felsorolt iratok áttanulmányozása minden tekintetben megerősítette a firaadságot, mert azon túlmenően, hogy bepillanthatunk egy magyarországi "oppidum privilegium" XVIII. század végi életébe, s olvashattuk, hogy mi minden foglalkoztatta a "sessio senatorum" és a "concursum electae communitalis" résztvevőit - ha alapítólevelet, alapításra vonatkozó határozatot, vagy ezekhez hasonló értékű dokumentumokat nem is találtunk, de a számlák kifizetésének dátumából, a kifizetéseket elrendelő határozatok szövegéből, kifejezéseiből, egészen pontosan meg tudtuk állapítani a kórházi építkezés kezdetének és befejezésének időpontját. Az 1963-ban átnézett iratokban a kórházra vonatkozó legkorábbi utalással egy 1780. január 15-én kelt végrendeletben találkoztam. E végrendeletre az ún. "vegyes sorozat" 1793-as anyagában, egy birtokjogi per mellékleteként bukkanunk rá. Az örökhangyó: Steidl György rendelkezik benne vagyonáról, s egyik paszszusa a következőképpen hangzik: "Iapita-éptelre pedig 10 forintokat rendelék,

az eladandó jószágomból kitelendő." Ez a lelet bizonyítja, hogy a kórház építésének gondolata 1780 elején már a kismembereket is foglalkoztató hatékony, eleven valóság volt. S hogy ez a gondolat, bizonyos lappangási idő után testet öltött, az kiténik az 1793. február 4-én tartott közgyűlésnek ama pontjából, melyben Harlikovits András "constitutionalis castae perceptor" bejelent, hogy az érsekségtől 557 forintért követ, 265 forintért fát vásárolt "ad rationem erigendi hospitalis". Ugyanezen év május 10-én tartott közgyűlésen ugyanezen Harlikovits András saját majorjának 50 forintot érő részét díjtalanul felajánlja "pro neoerigi coepto hospitali". - Bischoff József kőműves számlájának kiegyenlítésével az 1796. október 13-i közgyűlés foglalkozik. A jegyzőkönyv szerint nevezett kőművesmester a kórház építésére már 1793. augusztus 2-án felvett 222 forint 30 krajcárt, ugyanezen év december 2-án további 100 forintot, most pedig kéri az öt megillető 207 forint 30 krajcár számlamaradvány kifizetését, mínthogy szerződése 530 forintból szól. (1 forint ugyanis 60 krajcárt tett ki.) Megállapítja azonban a közgyűlés, hogy a vállalkozó kevesebb tetőcserepet rakott fel, mint amennyit a szerződés előír, ezért a kifizetendő összeget 39 forint

54 krajcárral csökkentik. Egy rövid kitérő keretében levonhatjuk azt a tanulságot, hogy már akkor is így járt az, aki a hatalomból kicseppent. Az építkezés kezdetekor ti. éppen ez a Bischoff József volt a városbíró (judex). A krónika ugyan nem szól róla, de alaposnak tűnik az a gyémánt, hogy ezen közéleti funkciója miatt nyerte el éppen ő a megbízást a kórház építésére. Mire azonban a végelszámolásra került a sor, lejárt a mandátuma (ekkor ugyanis már Keintz József volt a városbíró), s a szenátor és tanácstag uraimék örömet törtek borsot a volt nagyság orra alá azzal, hogy a végzésmla összegét pár forinttal csökkentették. Az eset 1796-ban történt ugyan, de az ezt megörökítő bejegyzés tartalma is igazolja, hogy kórházunk építése 1793-ban kezdődött meg. - Az 1795. augusztus 10-én tartott közgyűlés pedig azt rendeli el, hogy a kórház pénztárából fizessenek ki Bok József ügyegmesternek 32 forintot azokért a munkálatoikért, melyeket ő a "neoceretum xenodochium" részére végzett.

Az eddigiek összefoglalásaként megállapíthatjuk, hogy alapítólévél és a kórház létesítését elrendelő bármilyen irat birtozkodása nélkül is a napnál világosabb az a tény, amit a levéltárakban elfekvő városi jegyzőkönyvekben bárki ellenőrizhet, hogy kórházunk építését 1793 elején megkezdték, s az építkezést legkésőbb 1795. augusztus 10-ig be is fejezték. E dátumok helytállóságát igazolando, emlékeztetőül újból felidézem, hogy az 1793. február 4-én tartott ülés jegyzőkönyve "erigeandum hospitaleról" szól, az 1793. május 10-i ülés jegyzőkönyve "neocorigi coeptum hospitaleról" beszél, míg az 1795. augusztus 10-i gyűlés a "neoceretum xenodochium" részére teljesített munkálatoikért rendeli el az ügyegmester számlájának kifizetését. Ez a legutóbbi bejegyzés egyébként a mellékelt ígéreke időaljának elemzése nélkül, önmagában is bizonyítja az építkezés adott időpontiban befejezett voltát. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a végzésmla kiegészítése akkoriban is a munkálatoik befejezéséig tartott, s az is nyilvánvaló, hogy az ütévezés akkortájt az építkezés befejezését jelentette, minthogy nem kellett vesződni szerelőipari ténykedéssel (vilány-, gáz-, ivóvíz-, szennyvízvezetékek stb.). Az elmondottak alapján megdöntötnék vehetjük a XIX. századi lexikonokban és más kiadványokban, de Rapcsányi 1934-ben kiadott könyvében is makacsul visszavisszatérő állítását, amely kórházunk alapítását 1797-re teszi. A szerzők nyil-

ván egymás munkájából merítettek. A legelső auctor tévedése pedig minden bizonylan abból adódott, hogy a városi közgyűlési jegyzőkönyvekben fellelhető legkorábbi beszámoló, amely a kórház működési kiadásait tárja elő, az 1798. november 19-i közgyűlésben hangzott el Jankovits Szaniszlónak, a massae nosocomialis curatorkal előadásában, s ez a beszámoló csakugyan az 1797. november 1-től 1798. október 31-ig terjedő időszakra öleli fel. Való igaz, hogy az 1797-et megelőző két esztendő kórházi működési kiadásairól szabályszerű számadatát a jegyzőkönyvekben mi magunk sem találunk, de az a negatívum már csak azért sem lehet perdöntő, mert ezek a beszámolók nem voltak rendszerezettek, illetve nem kerültek be a feljegyzésekbe. Így a jegyzőkönyvek az 1797-es esztendő követő időszak működési kiadásainak elszámolását sem tartalmazzák folyamatosan, jóllehet a kórháznak ebben az időszakban működését senki sem vonja kétségbe. Az a körülmény tehát, hogy a jegyzőkönyvekben nem található az 1797-et megelőző időszak működési kiadásaira vonatkozó beszámoló, semmiképpen sem döntheti meg a felsorolt bizonyítékokra alapozott azon megállapításunkat, hogy kórházunk építése legkésőbb 1795. augusztus 10-én be volt fejezve.

Ez pedig a pesti Rókus kórház építése előtt kereklen 1 esztendővel történt. Az adott körülmények közötti kórházlétesítés jelentőségét igazán csak akkor tudjuk értékelni, az egy lakos vállára nehezedő terhet csak akkor tudjuk érzékelné, ha figyelembe vesszük, hogy városunknak abban az időben mindössze 8030 lakosa volt. A városi vezetők mégis áldozatkészsen vállalták, hogy részben önérből, részben adakozásokból hajlékot építsenek a szegény betegeknek, s vállalták ezen intézmény fenntartásával és működtetésével járó kiadások előteremtését is.

Amint láttuk, a Baján keletkezett levéltári anyag áttanulmányozása alapján sikerült pontosan meghatározni a kórház létesítésének időpontját. Nem találkozunk azonban Vermes Lászlóné, született Högyész Krisztina nevével, aki pedig a Rapcsányi-féle könyv szerint kórházunk alapítója volt. A bajai egyházi anyakönyvekben azonban annyit akkor is meg lehetett állapítani, hogy nevezett a XVIII. században valóban Baján élő személy volt, minthogy itt kötött házasságot 1761-ben budafalvi Vermes Lászlóval, aki aztán 6 évi házasság után 1767-ben elhalálozott. A továbbiakban látni fogjuk,

hogy későbbi vizsgálódásaink során egyebet is sikerült megtudniuk Högyész Krisztináról és kórházunk létesítése körül szerepéről.

Ennyi volt az, amit a Baján született levéltári anyag áttanulmányozásával sikerült felderíteni a kórházunk létesítéséről. A legutóbbi időben azonban további forrásgyűjtésnyre akadtunk. Tudomást szerzettünk ugyanis arról, hogy a Vajdaság irattári anyagát a szerémségi Karlóca levéltárban őrzik. Köztudomás szerint a Vajdaság nagy részét a volt Bácsodrog vármegye területe teszi ki, ezért itt található a Bácsodrog vármegye székhelyéről: Zomborból származó iratanyag is. Minthogy kórházunk létesítésének időpontjában, sőt egészen az első világháború végéig Baja városa is ehhez az integer Bácsodrog vármegyéhez tartozott, feltételezhető, hogy a régi vármegyei iratok között bizonyára akadnak olyanok, melyek összefüggésben állanak kórházunk létesítésével, kezdeti működtetésével, sőt esetleg levéltári tudományos munkatárs is. Ilyen előzmények után került sor 1970 augusztusában karlócai kiküldetésünkre.

A dolog természetéből adóan a Zomborból származó iratanyagban csak olyan bajai vonatkozású ügyekkel találkozhatunk, melyeknek irattári valami ok miatt felkerültek a megyéhez. Ezek közül nem annyira tárgyunkkal való szoros összefüggés miatt, hanem azért, hogy az időrendi sorrendet betartsuk, egy 1791-ből származó megyei iratot említek elsőként, mely a kórház építése előtti évek fekvőbetegellátásának intézményes módjára világít rá. Kiténik ebből, hogy a szegénysorsú betegek nyáron magánháznál, télen pedig a franciskánus rendháznál voltak elhelyezve, s eltartásukért a város fizetett.

A karlócai levéltárban talált, XVIII. század végeről származó, a bajai kórházzal foglalkozó iratok nagy részét olyan panaszok teszik ki, melyeket a város vezetősége és a kórházi tőke kezelői terjesztettek fel. Megtudhatunk ezekből, hogy a kórház létesítésére és fenntartására adományt felajánlók tekintélyes része nem tett eleget vállalt kötelezettségének, s nem fizette be a felajánlott összeget. De voltak olyan adósok is, akikhez a már befolyt tőkét 5-6%-os kamatra kihelyezték, és ezek is kérdéselmedtek a visszafizetéssel. Mindez zökkenőket idézett

elő a kórház üzemeltetése terén. Az előbbekben összezerlelten is kimutattuk, hogy a kórház felépítése viszonylag nem nagy összeget emésztett fel, annál inkább hányozott a pénz a kórház üzemeltetésére. Az akkori idők közgazdaságtudományának, s talán törvényes előírásoknak megfelelően is, az üzemeltetéshez nem használhatták fel az e célra rendelkezésre álló tőkét, csak annak kamatait. Ez a kórházi alapítók a XIX. század közepé tájára - korabeli források szerint - 50 000 forintra gyarapodott, a kórház működésének kezdetén azonban emel jövedelme volt. Ebből következik, hogy a kezdeti időszakban a kórházi tőke kamata a kórház üzemeltetéséhez egymagában nem volt elegendő. A hiány részbeni pótlására a kiszabott pénzbüntetésekből befolyó összegeket továbbra is a kórház pénztárába utalták át. (Megelőzőleg a pénzbüntetéseket a kórház építésére fordították.) Később a városi közgyűlés elrendelte azt is, hogy a város kasszájából kifizetett számlák minden forintjából vonjanak le 1 krajcárt a kórház javára. Voltak aztán olyan bevételi források is, melyeket mai szemléletünkkel - enyhén szólva - furcsának tartunk. Gondolok itt arra a rendelkezésre (amely egyébként még a XX. század elején is érvényben volt), eminek értelmében a bordélyházak tulajdonosai engedélyük évenként megújítása alkalmával 15 forintot tartoztak a kórházi alap javára befizetni. - Elvileg a fizetőköteles betegek fizettek ápolási díjat, de ilyen betegnél kevés lévén, az ezen a címen befolyó összeg nem volt számottevő. Előrehaladást jelentett, mikor a későbbiek során sikerült kieszközölni a Helytartó Tanácsától egy olyan rendelkezést, ami szerint a községek tartoztak megfizetni az ápolási díjat a saját területükhöz tartozó szegény betegek után.

Hogy a kórház üzemeltetése körül a kezdeti időszakban bajok voltak, az kitűnik a kórházi tőke kurátorainak 1796-ban kelt beadványából, melyben kifejtik, hogy a rendelkezésükre álló szűkös pénzügyi keretből nem tudják a kifizető célokat megvalósítani, a betegeket mind felvenni, és a koldusokat házról-házra járvá begyűjteni. De ugyanezre utal az a határozat is, ami az 1797-i megyei közgyűlésen született, s amelyben utasítják a megyei végrehajtót a kinnlevők behajtására, hogy az igazán szegények minél gyorsabban felvehetők legyenek a kórházba.

Az eddigi ismeretemben teljességgel érthető, hogy a város vezetősége nagy erővel szorgalmazta, hogy a kórház alapít-

kéje minél inkább felduzzadjon a már megajánlott adományok behajtása révén, hiszen - amint láttuk - ezen alapítóknek kamatai képezték az üzemeltetési költségeket nagyobb hányadát. Ugyanez a magyarázat annak is, hogy a XVIII. század végétől származó, bajai vonatkozású megyei iratok nagy hányada a felajánlott, de nem fizetett adományok behajtásával foglalkozik. Sajnos, ezekből az okiratokból nem lehet összeállítani az adások névsorát, még kevésbé az adományok végösszegét, hiszen éppen azokra bukkantunk rá, akik nem fizették be a felajánlott adományt.

Bárki részéről joggal érhet szemrehányás, hogy kórházunk létesítésével és működésének kezdetével foglalkozva dátumokról, anyagi erőforrásokról, általában gazdasági kérdésekről beszéltem, de egy szót sem szóltam szorosan vett szakmai dolgokról, nevezetesen arról, hogy mekkora volt a kórház befogadóképessége, milyen gyógykezelés folyt benne, mennyiben volt ez a nosocomium gyógyító intézmény, s mennyiben szegényház-jellegű. Hallgatásomnak az az egyszerű magyarázata, hogy a kérdéseket ez-azak módon nem tudom megválaszolni. A kórház befogadóképessége pl. sehol sem találtam adatot. Anyai bizonyos, hogy a kezdeti időszakban betegeken kívül szociális okokból, ápolásra nem szorulókat is helyeztek el benne. Ez kívüláglak a kórházi tőke kurátorainak már idézett 1796-os beadványából, amely a koldusok begyűjtéséről is beszél, de még egyértelműbbé válik egy jóval későbbi az 1852. évre vonatkozó beszámolóból. E beszámoló szerint a kórháznak két részlege: "kórosztálya" és "gyámosztálya" volt, s az utóbbira fordított évi kiadás messze meghaladta a "kórosztály" kiadásait. Tudjuk azt is, hogy ez a helyzet sokáig fennállott, mert a törvényhatósági közgyűlés csak 1879-ben rendelte el, hogy az ún. gyámosztálybelieket a kórházból ki kell telepíteni és magánházaknál elhelyezni. Az is tudjuk, hogy a kórházban külön orvosa nem volt, sőt még a XIX. század 70-es éveiben is két városi tiszt orvos látta el a kórház orvosi teendőit. A nyugatközlől állapíthatjuk meg, hogy már a kezdeti időszakban a pénzkezelőökön kívül a kórházban külön bérért - főfoglalkozásában - szolgáltatott teljesített egy "gazda", egy "gondviselő" és egy "gazdasszony".

Aból a kevés ismeretből, mely a vonatkozásban rendelkezésünkre áll, arra kell tehát következtetnünk, hogy kórházunk

ősi magja, melynek most ünnepejtük 175. születésnapját, szerény intézmény lehetett, amolyan kórházi és szociális otthoni szerepkört egyaránt betöltött.

A felsorolt tényadatokon kívül nagy jelentőséget a Vermes Lászlóné, született Hőgyész Krisztinára vonatkozóan ugyancsak a karlócai levéltárban feltárt ismeretek. Emeltem már, hogy egyes források őt jelölik meg kórházunk alapítójaként. Érintettem azt is, hogy korábbi kutatásokban csak annyit tudunk felderíteni róla, hogy 1761-ben kötött házasságot, férje pedig 6 évi házasság után 1767-ben, 50 éves korában elhunyt. Ennél többet személyéről nem tudunk felkutatni, a kórház alapítása körüli szereplő pedig egyáltalában nem találtunk adatot az általunk 1963-ban átnézett iratanyagban. Nos, a Karlócán őrzött levéltári anyag jó szerencsénkre, e tekintetben is örövedetesen sok ismeretet szolgáltatott. A végrendeletével kapcsolatos hivatalos eljárásról szóló megírt iratból megállapíthatjuk, hogy 1781. február 21-én halt meg. A Bajai-belvárosi plébánia hivatali halott anyakönyvébe valóban be van vezetve ezen a napon az elhalálozás ténye, de a meghalt nevének Vermes Krisztina szerepel, s a halotti anyakönyvből az is kiténik, hogy halálakor mindössze 40 éves volt. A megyei és helytartósági iratok szövegeiből kiderül, hogy végrendeletben 3000 forintot hagyományozott a létesítendő bajai városi kórház céljára, mégpedig részben építésre, részben fenntartásra. Az összeg nagyságáról fogalmat alkotandó, az előzőkből emlékeztetnek arra, hogy a kórház építéséhez felhasználni kő ára 557 forintot, a faanyag ára 265 forintot tett ki, az építési főállalkozóknak szerepelt költséves számlája 530 forintra rúgott (s ebből is levontak nem teljesített munkák címén csaknem 40 forintot).

Vermes Lászlóné Hőgyész Krisztina tehát nyilván a legjelentősebb összeget adományozta a kórház létesítésére, mindazonáltal csak egyetlen személy volt az adakozók sorában. Hogy a megyei tisztviselő, s egyben nagybírói tiszteletről méltó övezget nem lehet egyedüli, kizárólagos alapítónak tekinteni, az következik abból, hogy biztos tudomásunk van név szerint is ismert szép számú más adakozóról is. Halála és a kórház építésének megkezdése között 12 esztendő tel el. A korabeli városi jegyzőkönyvek a kórházról szólván mindig "nosocomium oppidanumról" beszélnek, s a megyei iratokkal ellentétben nem használják az alapítvány (fundatio v. legatum) kifejezést, de nem

említhetők nevét sem. E tények ismerete alapján kétségtelen, hogy eredeti formájában nem helytálló Rapcsányi közművének az az állítása, hogy a bajai kórházat Vermes Lászlóné Hőgyész Krisztina alapította 1797-ben.

Mégis - fellengzős frázisok használata nélkül - kegyelettel emlékezünk Hőgyész Krisztinára, mert ha - az imént kifejtettek szerint, nem is tekinthetjük őt a kórház egyedül, kizárólagos alapítójának, az ő hagyatéka volt a legnagyobb összegű. Ezenkívül kegyes adományai kétségkívül példátul szolgált és tisztította a város polgárait és a nemeseit, hogy ők is adakozzanak, megteremtve ezáltal a kórház építéséhez és üzemben tartásához szükséges tőkét.

Jószándékú emberek tehát városunkban elvették egy emberbaráti intézménynek a magját, mely ezeltől 175 esztendővel szőkeant szarba. E létesítmény szerény volt ugyan, s a szülése óta eltelt 175 esztendő is csak egy múltó pillanat nemzetünk történetében. A mai Magyarország területén azonban a korábban alapított kórházak nagy része, elsősorban a török megszállás következményeként, bezárták a kapuit, s a ma is működő kórházak közül a legregyebbek is csak a törökök kizűzése után, sőt zömmel a XVIII. században létesültek. Ilyen körülmények között meg kell becsülnünk a 175 esztendő múltát, és tisztelőt kell adoznunk a mindössze 8030 lakosú város bölcs és nemes cselekedetének, amivel sok nagyobb városunkat megelőzte.

"TUDOMÁNYOS PROGRAMOM NEM VÁLTOZOTT"

Beszélgetés Dr. Ill Márton csillagással

A vasküti származású csillagász, Ill Márton 1958-ban lett a bajai csillagvizsgáló vezetője, majd ezt követően 32 éven át igazgatta az intézményt, miközben a tudományos minősítés minden fokozatát teljesítve megszerezte a "nagydoktori", azaz a csillagászati tudományok doktora címet. Ez bajai viszonylatban mindaddig egyedülálló teljesítmény. (Az idő-

közben megszüntetett tudományos fokozatot, a kandidátusi címet többen is megszerezték. Bején.)

Dr. Ill Márton egykori munkahelye, a Tóth Kálmán utcai Csillagászati Időközben a Bajai Observatórium Alapítvány tulajdonába került, amelynek tevékenységét héttagú kuratórium felügyeli. Az alapítványi kuratórium tagjaként Ill Márton a tudományos tevékenység ellenőrzését, felügyeletét vállalta magán. A burái szűk mellett ez mégiscsak lehetővé tesz egyfajta szakmai kapcsolattartást a Bajával. A szeptemberi kuratóriumi ülés után arról kérdeztem Ill Mártont, hogy miért is ment el 1990-ben Bajáról, és hogyan alakult további tudományos pályája?

"Elmenetelem magyarázata rendkívül egyszerű. Az igazság az, hogy mindig tervező típus voltam, így 1985-ben jeleztem az Akadémia felé, hogy az 5 éves akadémiai ciklus végén, 1990-ben leköszönök a bajai csillagvizsgáló éléről. Feleségem akkor ment nyugdíjba, és akkora épült fel balatonföldvári házuk. Egy másik munkámat pedig az volt, hogy beosztott kutatóként jelenléttem minden bizonyult zavarta volna az új vezető. A lakóhelyváltással tudományos programom nem változott meg, ugyanazt a munkát folytatom, amit 35 évvel ezelőtt Baján kezdtem el, vagyis a Föld felségiógráfia kutatom. Ehhez jött újabb témaként a Mars és a Vénusz légkörének tanulmányozása, ami azonban szintén kapcsolódik felségiógráfia kutatásaimhoz. Mindez töltyözött, kb. 90%-ban számítógépes munkát jelent.

Munkáidom továbbra is a Magyar Tudományos Akadémia, ahol a Csillagászati Kutatóintézetnek vagyok felállású tudományos tanácsadója. Bizottsági munkát már ritkán válllok, jelenleg csak az űrkutatási Tudományos Bizottságnak vagyok tagja. Nemzetközi kapcsolataim is tovább élnek, és amennyire idóm, energiám engedi, eléget is teszek a külföldi meghívásoknak. Leggyakrabban továbbra is Franciaországba járok, mert ott művelik ugyanazt a témát, mint amit én itthon.

Az idő mindezek mellett könyvfordítással is foglalkozom: 3 csillagászati saakkönyvet fordítottam magyarra (A csillagok, A megmagyarázott világegyetem, Kirándulás a csillagok világába) és egy angol nyelvű tankönyvnek is társ szerzője lettem (Űrkutatás).

Ami pedig egykori munkahelyem, a csillagászati sorosít üllet, azt kell mondanom, hogy nagy örömmel tölt el, hogy Hegedűs Tibor erőfeszítés és az űrkormányzat segítségével megmentette az intézményt az elhőtelőtlenítéstől, és így ma már ismét az ország legjelentősebb művelői csillagdája lett."

Schmidt Antal

ELCSENDESÜLT A KIS SZERBTEMPLOM

A bajai koncertátogatásunk egészen hitosan feltűnt, hogy az utóbbi 2-3 évben már sűg van rendezvény ebben a különleges hangulati kamarateremben, amely évtizedekig meghatározó szerepet játszott a város zenei életében. A rendezvények sorjában egyaránt helyet kapott az írodalom, a Klasszikus zene, a népzene, a dzsessz, sőt alkalmanként még a rockzene is. Tehát szellemiségében egy nagyon is nyitott intézményről van szó, amelyben még nemzetközi rangú művészek is felléptek olykor. A várakozatos helyszín kivétel nélkül hatott mindenkire.

A változásokról, a változások okairól Pethő Attila, a zeneiskola igazgatója a következőket mondja:

"A kistemplom egy kifűnő koncertterem. Amikor a Magyar Rádióknak még több hely volt és az Énekűs ifjúgárdia című műsriában szereplő kórusok produkcióit a kórusok szűkehelyén vették, akkor Baján az Ének-zenei Általános Iskola és a III. Béla Gimnázium kórusainak iskolái a kistemplomban rögzíttek, mert a rádióknak szerint is kiváló az akusztikája. Több oka is van annak, hogy elcsendesedett az utóbbi években. A hideg idők befűtálva - és a koncertek többsége erre az időszakra esik - gondot jelent a fűtés. Az elektromos fűtés rendszer több száz ezer forintot vieme el egy fűtési időnyben. Egy másik ok, hogy 1983-ban átadták az új 60-fősök a Dózsa Gyűgyűs úton, amelynek az ű-juzsikál fűs kamaraterme bőven kielégíti az iskola igényeit. 1983-ig viszont minden rendezvény a kistemplomban volt, mert a zeneiskolának nem volt kamaraterme. Közben felépült a Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja, amely egyre több nagyrendezvénynek adott és ad otthont.

Az igazság viszont az, hogy nincs a városnak egy normális méretű, jó hangversenyterme. Ez kicsi, a német központ aűjja nagy, viszonylag messze van a város központjától, emellett szűk az akusztikája, a Bánya Jűlia Szaközűjűiskola díszterme ugyancsak kicsi, a központi moziról és a tanfűtűűpű díszterméről ne is beszéljűűnk. A tornacsarnokok akusztikája elsősorban a kórusoknál jó, hangszereknak sokkal kevésbé.

Visszatérve a kistemplomhoz, az elmondottak ellensere tavasztól őszig jobban ki lehetne használni, hiszen maximum tükartant kellene. A város művelődési intézményei, a különböző városi szervezetek nemcsak kulturális programokat, de tanácskozásokat és különböző szakmai előadásokat is rendezhetnek benne."

Schmidt Antal

BAJA VÁROS VÁROSSÁ NYILVÁNÍTÁSA 300. ÉVFORDULÓJÁRA SZERVEZENDŐ PROGRAMOK

Az előző számunkban megkezdett program-előzetes folytatása

<p>Sport programok: - Budapest-Baja túvevő verseny - Bácska Bácsa túvívverseny - Senior nemzetközi őszi verseny - Veterán vízilabdások találkozója - Nemzetközi kosárlabda torna - Éremkiállítás szervezése</p> <p>Kiállítások:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bajai képzőművészek kiállítása - Virtuális Iskola névművelésnek kiállítása - Partnervárosok művelődésnek bemutatkozása - Városnépszerűsítő kiállítás - Fémplakát kiállítás - Baja város postafőtornesztől a kiállítás <p>Tanácskozások, konferenciák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nemzetközi numizmatikai kongresszus <p>Köztéri szobrok, emléktáblák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eméktábla a városbáza előcsarnokában az évforduló tiszteletére - Bogobaj Ataczkovity szobroknak felavatása - Waiblingen-Baja testvérvárosi kő felállítás (MÉNÁK előtt) - Tűzijáték a 300. évforduló tiszteletére - Társadalmi munka akciók, felhívások - Bagolyvár és környéke rendezőtelek, - Ságó-parti sétány Szentkirályos tér alatti szakaszának megvilágítása, - Tóth Kálmán téren "virágóra" létesítése, - Városi parkok, zöldfelületek feletti védőnőség vállalása) <p>Vegyés:</p>	<p>önkormányzati támogatást igényel önkormányzati támogatást igényel önkormányzati támogatást igényel önkormányzati támogatást igényel önkormányzati támogatást igényel (1996-ban 50 éves a bajai kosárlabdacsapat) köznevelődési intézmények kiállítási tervekben szerepelnek ezek a kiállítások - fedezet: intézményi kv.</p> <p>Éremgyűjtők Egyesülete szervezésében</p> <p>felállítás javasolja a munkacsoport. (a szobor elkészült, posztamentse megvan, az alkotóknak 1996-ot jelöltük meg, mint az svatis időpontját) (waiblingeni felállítás)</p> <p>közalapítványi, ill. vállalkozói támogatást igényel</p> <p>ezek megvalósítása önkormányzati segítséget is igényel - gépek, munkaszervezők biztosítása, ill. anyagellátás megteremtése</p>
<p><i>Megjegyzés: a programok bővülhetnek még a kibővült önkormányzatok és az önkormányzati intézmények saját szervezésű programjaival. A rendszerintytervben megmaradó programok várható költségvetését az 1995. augusztusi képviselőtestületi ülésre dolgozza ki az előkészítő munkacsoport.</i></p>	

EGYÉB EDDIG BEÉRKEZETT PROGRAMOK

(Ezeket elsődlegesen az anyagi fedezet hiányában nem javasolja programba venni az előkészítő munkacsoport vállalkozói alapon, vagy szponzori támogatással megvalósítható a javaslattételők által)

<p>Kulturális rendezvények:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Május végén: horvát majális - Szeptember elején: második nemzetközi vízfűny találkozó - magyar lakodalmissza egybekötve <p>Sport programok: - Szabadfogás országos birkózó diákbajnokság megrendezése - Motorcsónak Európa Bajnokság szervezése az O-350 cm³-es sūdőhajó kategóriában</p> <p>Köztéri szobrok, emléktáblák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Árpád téren 1 m magas bronz városi címer - Eméktábla felállítás az évforduló tiszteletére - Az 1956-os forradalom bajai áldozatainak emléktáblája, vagy domborműve felavatása - Köztéri szobor avatása. (Mészáros László) <p>Kiadványok: - Bajai idegenforgalmi kalauz - Bajai műemlékek (képzőművészeti alkotásokból álló album) - Baja története II. kötet</p> <p>Vegyés: - Légtér: áttervezés, az éves program kioldód fel történő kijelölés, légifelhívás (GEMENC AIR BT)</p> <p>Emléktárgyak az évforduló emlékművel</p> <ul style="list-style-type: none"> - Emléktábla, vagy íris bélyeg, esetleg képeslap megjelentetése. 	<p>Megjegyzés</p> <p>vállalkozói alapon előkészíthető, - a képviselőtestület által meghatározott feltételekkel</p> <p>előzetesen, hogy melyek jelenjenek meg az önkormányzat, illetve közalapítvány támogatásával, valamint az, hogy melyek jogát és milyen feltételekkel nyújthatik el vállalkozók, kereskedők stb.</p>
--	--

"Vermont" űrügén

Két alkalommal volt már lehetőségem tájékoztatást adni a városban folyó munkáról, amely a bajai Környezetvédelmi Programterv megvalósítása céljából folyik.

A Programterv kidolgozására és végrehajtására 1994 szeptember 13-án együttműködési szerződést kötött Baja városa, a Püggeliten Ökológiai Központ (Budapest) és az Institute for Sustainable Communities (Vermont, USA).

Most egy nagyon vázlatos tájékoztatást, időrendi áttekintést szeretnék adni arról, hogy jutott el az emberiség a fenntartható élet, a fenntartható gazdasági fejlődés, a fenntartható közösségek, mint egyetlen járható út, cél elérése gondolatához.

A tudomány és a technika negyvenes éveiktől kezdődő hihetetlen fejlődése nemcsak a "KORLÁTLAN FEJLŐDÉS" lehetőségével kecsegtette az emberiséget, de olyan károkat okozott és okoz környezetünkben, amely már csak nemzetközi összefogással csökkenthető, állítható meg. Ez a felismerés a hatvanas években már nyilvánvaló volt, de a nemzetközi környezetvédelmi együttműködés kezdete U Thant ENSZ főtitkár 1969-es felhívásától számítható.

Bár 1968-ban megalakul a Római Klub azzal a céllal, hogy megismertesse a világgal az emberiséget fenyegető globális gondokat, és a korlátlan fejlődés következményeit, az 1972-ben elkészített "A növekedés határai" című modelltanulmány az állapítja meg, hogy a "ZÉRÓ NÖVEKEDÉS" a jövő létalapja.

Még ebben az évben, 1972 júniusában, Stockholmban megtartják az első Környezetvédelmi Világértekezletet. "Az Emberi Környezet" címmel.

A konferencia a világ közvéleménye elé tárja a természeti környezetet fenyegető veszélyeket, tudatosítani akarja annak globális jellegét, preventív és korrektív intézkedések megtételére ösztönöz. Lényeges előrelépést jelentett, hogy elhatárolta magát a zéró növekedéstől.

Ezt követte - mai történelmünk egyik fontos eseménye - a Helsinkiben, 1975 augusztusában tartott Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet, amelyen garantálják (USA, Canada, ENSZ) Európát és a világ biztonságát, közte a természeti környezet biztonságát is.

1987 márciusában a Gro Harlem Brundtland asszony vezette Környezet és Fejlesztés Világbizottság elkészíti, a Brundt-bizottság, "Türelési program" és "Közös válság", valamint a Palme-bizottság, "Közös biztonság" felhívásai után a "Közös jövőnk" című jelentését. A közreadásban "Brundtland jelentés" címen ismert munka megfogalmazott egy hosszú távú stratégiát, amely biztosítja a környezetünk fejlődését, együttműködésre szólít fel, hatékony módszereket és eszközöket javasol a környezet megóvására és cselekvési program kidolgozását igényli. A jelentés szerint a "HARMONIKUS FEJLŐDÉS" az elfogadható, elveti a korlátlan növekedés és a zéró növekedés lehetőségét egyaránt.

A Bergenben, 1990 márciusában megrendezésre kerülő, "Cselekvés a közös jövőért" nevű konferencia egyértelműen kimondta, hogy a szennyezés folytatódik, a környezetet lehalcsónyító növekedés nem haladás, hanem pusztítás.

Itt került kidolgozásra a "FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS" gondolata, a fenntartható fejlesztés közgazdaságtana, a fenntartható energiafelhasználás, a fenntartható ipari tevékenységek, a tudatosság fokozása és a társadalmi részvétel.

A "Riói konferencia", a Környezet és Fejlesztés Világkonferencia az ENSZ történetének legnagyobb rendezvénye volt. A 178 ENSZ tagállamból 172 küldött hivatalos delegációt; a konferencia utolsó két napján, a "Föld Csúcs" összejövetelen az állam- és kormányfők vettek részt. A Föld Csúcson megjelentek elfogadták a Riói Nyilatkozatot a Környezet és Fejlesztésről című alapdokumentumot és az ehhez kapcsolódó, a fenntartható fejlődés globális megvalósítására irányuló Feladatok a XXI. századra (Agenda 21) akcióprogramot.

Az akcióprogramnak 40 fejezete van. Az első fejezet 1.1. pontjában ez áll: "Az emberiség történetének óceán pillanatait él. Többé nem nézhetjük telenül a nemzetek közti és nemzeteken belüli egyenlőtlenségek állandósulását, a súlyosbodó szegénységet, éhezést, rossz egészségügyi körülményeket és analfabétizmust, valamint az ökoszisztéma folyamatos pusztulását, amelyről pedig életben maradásunk függ. ..."

Az 1.3. pont alatt:

"Az Agenda 21 a ma sürgető problémáival foglalkozik, és megkísérli felkészíteni a világot a jövő század kihívására. Az Agenda 21 világátfogó egyetértést tükröz, és a legmag-

sabb szintek politikai elkötelezettségét mutatja a fejlesztési és környezeti együttműködés terén. Sikeres megvalósítása elcsúszban és leginkább a kormányok feladata. ..." Ebbe beillik az Európai Gazdasági Közösség is az illetékességi területén belül.

A 7. fejezete, "A fenntartható települési fejlesztés előmozdítása", a következő programterületeket tárgyalja:

- A/ Mindenkinek megfelelő lakás biztosítása.
- B/ A településgazdálkodás biztosítása.
- C/ A fenntartható területfelhasználás és -gazdálkodás tervezése és megteremtése.
- D/ Integrált környezetvédelmi infrastruktúra biztosítása: víz, higiénia, csatornázás és szilárdhulladék-kezelés.
- E/ Fenntartható energia- és közlekedési rendszer fejlesztése az emberi településeken.
- F/ A településtervezés és -gazdálkodás kialakítása a katasztrófa-veszélyeztetett területeken.
- G/ A fenntartható építőipari tevékenységek támogatása.
- H/ A humán erőforrás fejlesztése és a lehetőségek bővítése a településfejlesztés érdekében.

Ilyen előzmények után és az itt felsorolt tevékenységek egy szelvények megoldására létesült és vállalkozott a Vermont (USA) állambeli intézet, a korábban is már említett Institute for Sustainable Communities (Fenntartható Közösségek Intézete), Montpelier székhellyel.

Az ISC, alapítványokból működő olyan szervezet az Amerikai Egyesült Államokban, amely intézet a közép-kelet-európai térség településeinek kíván segítséget nyújtani demokratikus, környezetvédelmi és területfejlesztési irányelvek kidolgozásában és bevezetésében.

Ezen feladatainak teljesítése céljából került sor, korábban Mosonmagyaróváron és Sárospaljánáljelen, jelenleg pedig Szentendré és Baja városokban, egy Környezetvédelmi Programterv kidolgozására és végrehajtására.

Az a munka, amelyet a város néhány polgára - sajnálatos módon csökkenő létszámmal és az induláskor jelentkező nagy költséghatárak és környezettervédi pénzült - teljesen önkéntesen, a városukért és a környezetükért érzett felelősségükkel veszrebe végeznek, így illeszkedik bele az egész világméretű fenyegető globális környezeti veszélyek elhárítás céljából szükséges tevékenységek sorába, mint halmozzunk a sivatagba.

A munka folytatódik és remélem, hogy nem is olva sokára, a befejezését is beszámolhatok.

Szöke György István

Tisztelgő fáklyásmenet az elbocsátott tanár lakása előtt

Egyszer ilyesmi is megesett Baján. Nem éppen a közelmúltban, éppen 135 évvel ezelőtt.

1861. január 5-én lelkes tömeg ünnepelte a városban, hogy a szabadságharc leverése óta külön koronatarományként kormányozott Bácska és Bánát egy császári engedély nyomán végre ismét Magyarországához tartozhat. Az idegen adminisztrációtól szabaduló polgárok ujjongva köszöntötték azokat, akik a legsötétebb elnyomás éveiben a nemzeti önérzet ébresztőjéi mertek lenni a városban. Fáklyásmenetük a főgimnáziumi állástól néhány hónappal korábban megfosztott Kolmár Józsefet is felkereste.

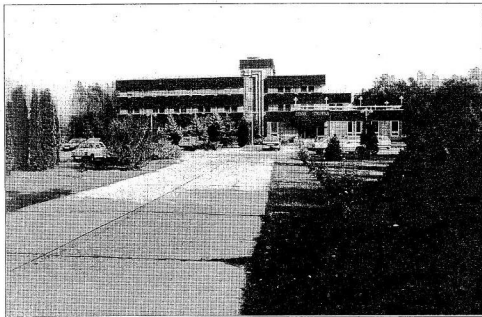
A megtiszteltetés nem érdemtelenül érte a negyven éves tanárt. Az előző években mind tanári munkásságával, mind közéleti szerepvállalásával részlolgált a közvélemény megbecsülésére, s nem volt vélet-

len az sem, hogy a gögös felsőbbiség haragja elene fordult.

Kolmár József, a pápai kollégium híres képző-társaságának alapító tagja, Petőfi és Jókai barátja néhány éves pápai tanárkodás után, 1854-ben vállalt állást a bajai főgimnáziumban. Az iskola régi értesítőiben olvasható tanulmányai arról tanúsítják, hogy a tanítást elsősorban emberformálásnak tekintette. Nem pusztán ismereteket igyekezett átadni tanítványainak, hanem arra törekedett, hogy életelveket alakító eszményeket plántáljon beléjük. Így írt erről: "Legyen minden nemes ismeret... egy-egy erkölcsi nyermény, hódítvány keblünk kincstára számára." "Mert mit használ hidegen elszámolni, megnevezni tudni a fajunk történelmében fölmerült s korunkig elszárguló nagy szellemeket, kik nemzetük, s így a nagy emberiség érdekeiért éltek és haltak: ha keblünk hason érényekre fölhe-

vülni s dobogni nem képes? Mit ér tudni, hogy Leonidas a thermopylaei kapukra vérrel írta föl a honszerelm szívrázó ígét, ha nem sejtjük, hogy van egy hely a világon, melyért mi is ugyanezt tehetnők?"

Irodalmat tanított. Általa a magyar szó tiszteletét, hazafiságot. Alig két évvel Vörösmarty halála után kezdeményezte, hogy létesüljön alapítvány a nagy költő tiszteletére és nevével. A több száz pengőforintra rúgó adományok lehetővé tették, hogy a Vörösmarty-alapítvány támogatásával nyomtatásban jelenhessenek meg a főgimnázium diákjainak legsikeresebb költői próbálkozásai. A "tanodai emlények" /1858-ban s a következő két évben jelent meg egy-egy kötet/ nem egy poétaképző kurzus vizsgamunkáit tartalmazták, hanem azt bizonyítják, hogy Kolmár a szépirodalmi gyakorlatokkal is nemes gondolkodásra, a szép szó tiszteletére nevelt. Az első kötet mottójaként köztölt Eötvös-idezet: "Hazát kíván, hazáért ver szívmem" azt is jelzi, hogy nemcsak tanítványaira, hanem mindazokra hám kívánt, akiknek kezébe kerül a könyvecske. Mint ahogyan a Kazinczy-centenári-

um alkalmából rendezett városi megemlékezéssel is egy nagyobb közösség hazafias felkeszítésének ügyekezett fórumot adni.

A nemzeti érzés kifejezésének és a közvélemény formálásának a szándéka munkált benne akkor is, amikor 1859 decemberében elindította a Bajai Közönyt, az első magyar nyelvű bajai hetilapot. Már az első számok egyikében, csatlakozva az országos akcióhoz, gyűjtést kezdeményezett az Akadémia számára. "Egy háztartás kell építenünk Pesten, egyházait a nemzeti szellemnek" - jelöli meg a célt. Az adományok szépen gyűltek, de rövidesen megérkezett a szerkesztőhöz a zombori kertületi biztos első írásbeli megintése is. /Hogy jön ugyanis valaki ahhoz a Vajdaságban, hogy egy másik tartomány ügyében adományozásra hívjon fel! De Kolmár nem hátrált meg. A Bajai Közönyt gyászkeretben jelenti Széchenyi István halálát, később pedig javasolja, hogy a bajai vásárteret, "amely pár évtizeddel múltával gyönyörű erdővel fog ékeskedni", Széchenyiről nevezzék el. Nyilvánosság-ra hozza az angliai magyar emigráció gyászemlékezésének híret is: "Az Angol-honban lakó magyarok f. hó 11-én tartották üdvözölt Széchenyinkért a requiemet."

A csaknem háromezrészét előfizetőhöz eljutó lap élénk figyelemmel kísérte a város ügyeit is. Felvetette, hogy a kaszinónak új épületre lenne szüksége, szöveg egy közszűzoda szükségességéről, járdanépítést, elevebb kulturális életet sürgetett.

A hetilap 1860 júliusától Aldunai Lapok címen jelent meg. Az újra és újra megpasztalt hivatalos rosszállással mit sem törődve hangja egyre csipősebbé vált. Hol leplezetlen szökönindással, hol csúfondóros cölözgatással tört borsot a hatalom képviselőinek orra alá. Az írásait Pap Rika néven jegyző fiatal Szarvas Gábornak is szerepe volt a hangnem változásában.

A hatalom végül megelégedte, hogy pacakozna vele. Kolmárnak nemcsak az újság, hanem az általa kiadott Bajai naplár is a rovására került, amelyben gúny tárgyává merészelt tenni a Bach-huszárokat. A helytartóság 1860. augusztus 30-án Klamárk Jánossal, a későbbi kultusz-miniszteriumi államtitkárral együtt elbocsátotta állásából, mert - így az indoklás - "nem lehet immár tőlük várni, hogy nevezettik a bajai főgymnasiumnál a tanítás és vallás-erkölcsi nevelés előmozdítására működésüknek."

Röviddel ezután sor került az Aldunai Lapok eltakarítására is. A harmadik írásbeli intészel együtt szeptemberben a lap betiltásáról szóló végzés is megérkezett.

Az októberi diploma kibocsátását követő felbuzdulás még vissza tudta helyezni Kolmárt az állásába, sőt a községyülésbe is beválasztották, de az alkalmatlanság újabb felülgészítése, az 1861 észre újra fagyossá váló légkört lehetetlenné

tette maradását. 1861. október 18-án a pozsonyi főgimnázium tanára lett, s ott még egy negyedszázadot töltött el újabb és újabb fiatal nemzedékek nevelésével. Kolmár József hosszú életéből, 97 évet élt, mindössze hét évet töltött Baján. De a fentiek talán bizonyítják, megérdemelt, hogy emlékezzünk rá, s legalább kerek évfordulókon meg is emlékezzünk róla. Százhetvenöt éve született.

Bálint László

BAJAI ARCKÉPCSARNOK

SCHULHOFF LIPÓT

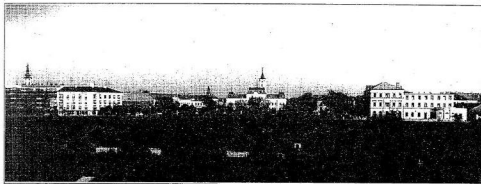
/1847 - 1921/

A Schulhoff család francis vélekedés szerint csehországi eredetű. Nem tudjuk, honnan származnak, múltjuk történetileg nincs feldolgozva. Schulhoff Ezekiel rabbi - akinek atyja is rabbi volt - anyagi javukban szűkölködve élt szerény járandóságából. Választott lelkiész hivatását erkölcsi felelőséggel végezte városunkban.

A rabbi előszülött fiúgyermek SCHULHOFF LIPÓT 1847. március 12-én született Baján. Az egyszerű társadalmi

és anyagi körülmények között élő tízgyermekes család életfeltételei hamar megtanították az első fiúgyermeket arra, hogy kevéssel is beérje, és saját érdekeit mellőző, a család javára cselekvő életet éljen. Húgai, fiatalabb fivőrei /mostoha-testvérei/ tekintélyére, védelmére, segítségére hamar rászorultak. Minden nehézség ellenre, anyagi áldozatváltással sikerült eljárnak a családban élőnek született gyermekét taníttatni. A legelsőbb felöltő osztályokat az 1846 óta Bajai Iskolaita Német-Magyar Primőr Iskola néven működő, a Délvidéken egyedülálló olyan zsidó iskolában végezte, amelyek az Állam által elismert bizonyítványt adhatott. A Sörfőzőház 670 alatt /ma Kölessey utcában/ lakó gyermeket atyja 1858-ban beíratta a közeli Bajai Katolikus Főgymnázium első osztályába. Abba a híres, városi fenntartású, katolikus intézménybe, ahol 1854 óta a középiskolát lezáró érettségi vizsgát lehetett tenni. Az eredeti iskolai anyakönyv egyik rovataiba - már első tanuló korában - bejegyezték elhivatottságát, azt, hogy jövőbeni hivatásul az orvosi pályát választja. Az osztálynaplók beírásai azt is bizonyítják, hogy vezetéknevét nyolc éven át két ff betűvel írta, valamint azt, hogy a főgymnáziumnak minden évben kitűnő, az elsők közé tartozó diákja volt. Tudjuk róla, hogy tagja lehetett annak a bizottságnak, amelyeket a tanulók köréből választottak, mert Babics Kálmán tanára erre a kis testületre bízta az iskolai önképzőkori alapszabályok kidolgozását. A tizenkilenc éves ifjú 1866-ban érettségizett. Akkoriban a Schulhoff családnak a gyermekek számának növekedése miatt

már egy nagyobb házban, a Bárány utca 360. szám alatt /ma Táncsics utca/ volt lakása.

Vonzotta még az anyagi biztonsággal kezegető orvosi pálya. Családjá, rokonsága is az szerette volna, ha orvosdoktor lesz belőle. Íppen csak megkezdte tanulmányait a pesti egyetemen, amikor rájött arra, hogy sokkal inkább a matematika és az égitestekkel foglalkozó tudomány, a világegyetem megismerése érdekli. Pesten a magasabb matematikának kiváló professzora akkor éppen nem volt, az elméleti csillagászat nem oktatták. Az egykoron híres Gellérthegy csillagdét 1849-ben pedig az osztrák ágyúk szétlőtték, így nem volt Magyarországon nagyobb csillagászati megfigyelésre alkalmas torony. Ezért elhagyta Pestet, Bécsben iratkozott be a tudományegyetem matematika-fizika szakára, és felvette a csillagászatot, amelynek szemináriumi a bécsi egyetemi obszervatóriumban voltak. Így lett egyetemi hallgatóként az Universitäts-Sternwarte díjazás nélküli gyakornoka 1896. április 1-jétől. Az egyetem Theodor von Oppolzer révén ismerkedett meg az elméleti csillagászat és az égi mechanika ismeretanyagával. Karl Ludwig von Littrow, a megfigyelőállomás igazgatója mellett elajánlhatta a gyakorlati asztronómiát.

Az egyetem elvégzése után 1869-ben ki-neveztek az egyetemi csillagvizsgáló gyakornokává. Két év múlva, 1871-ben másodasszisztenssé, 1873-ban első asszisztenssé, ami tanárséggel megbízást jelentett. Közben a Geodéziai Intézetben is dolgozott Oppolzer irányítása mellett. Bécsben kezdetben alkotóerőt igazán nem igénylő munkákkal: ismétlődő jellegű időmeghatározásokkal, távcsöves megfigyelésekkel, azok redukálásával,

üstökösök és kisbolygók mérésével foglalkozott. Kínagasló matematikai hajlamai segítségével kiszámította az égitestek pályáját, amikor még gépi szerkezetekkel működő számítógépet sem használtak ehhez. Ezért a kutatók körében kevésbé volt kedvelt ez az apró részletekre is kiterjedő munka. Rövidlátó volt, szemmel való érzékelését zavarta gyorsan romló látása. Ez a tény arra készítette, hogy lassan-lassan felhagyjon a megfigyelésekkel, és idejének nagyobb részét az elméleti csillagászatnak, a bonyolult és hosszadalmas számításoknak szentelje. Továbbra is érdekelték a csillagászat más területei, mert elfoglaltsággal határos szeretetet érzett ezen tudományág iránt egész életén keresztül. A rendszeres kutatómunkát fiatalon kezdte el. A pályakezdő csillagászlól egykori munkatársra, a bécsi obszervatórium későbbi igazgatója, E. Weiss, többek között ezt írta 1875-ben: "...alapos dolgozataival már becsült nevet vívott ki magának a csillagászati világban..."

Még Bécsben jelent meg tanulmánya a 108. számú Hecuba kisbolygó napköri útjának pályaelemeiről. Az 1870-es évek elején becsimókat írt az általa megfigyelt kisbolygók és üstökösök adatairól, majd előtte kiszámította néhány aszteroida helyzetét a következő évekre, így a megfigyeléseket végzők megkereshették. Ez idő tájt több írás magyarul is megjelent a kisbolygókról, üstökösökről és a hullócsillagokról.

Amikor 1872-ben éppen Baján járt rokonlátogatás - november 27-én - megfigyelhette városunkban a nevezetes "csillagsötét", azt a rendkívüli sűrűségű meteorzajpárt, amelyet a tisztá égbolton kitűnően észlelhetett. Számukat tízezerre becsülte. Ezt követően érdeklődése nem

változott meg a kisbolygók iránt, de munkáját az üstökösökre koncentrált. A bajai megfigyeléshez hasonlóan, egy szerencsés véletlennek köszönhető, hogy 1875. július 11-én Bécsben, távcsövel, egy eddig ismeretlen kisbolygót fedezett fel, a 147. számú Protogenia-t. Ezzel kezdődött el Bécsben a planetoidok felfedezésének egymásutánja.

Eredményei alapján Maurice Loewy, a párizsi Observatoire National /Nemzeti Obszervatórium/ aligazgatója Franciaországba hívta. /A magyar származású, kiváló tehetségű Maurice Loewy - aki Lóvi Mórként született Pozsony megyében - a Nemzeti Obszervatórium aligazgatója volt. Igaz, nyíltan kimondta magyar csillagászok előtt, hogy nem tartja magát magyarnak, de zsidó származása, "idegen" volta miatt a tehetséges tudós csak aligazgatói beosztást kaphatott Franciaországban. A nála tehetségtelebber Ernest A.B. Mouchez ellentengemaly lett főelőtete, de egyengetni tudta Schulhoff úját Párizsban./

A párizsi Bureau des Longitudes /Földrajzi Hosszúságok Hivatala/ személyi állományának 1875. november 1-jétől lett tagja, mint kalkulátor. Ez az intézet ma már valójában "csillagászati számolóintézet", de valamikor a földrajzi hosszúsági mérési módszerek kidolgozására és a mérések támogatására alapította a francia nemzeti konvent 1795-ben, alája rendel-e a párizsi nemzeti csillagdét. Egykori nevét ma is őrzi, és a párizsi Nemzeti Obszervatórium egyik részlege.

Párizsba költözése óta egész életét ebben az intézetben töltötte munkával. Felettesei megelégedésére a ranglétrán fokozatosan haladt a légmagasabb, a főalkulátori fokozatig, amelyet egészen 1915-ig, nyugdíjazásáig betöltött. Nemcsak szö-

kebb tudományterületeivel foglalkozott, érdekeltek politikai jellegű és időszéri kétségbeesés dolgok, fontosabb történések, amelyekről mindig jószándékúan, mások megértésére nélkül, szívesen vitákoztak. Nemzetközi hírnevét igazán alig 31 évesen, Párizsban alapozta meg azzal, hogy a Francia Tudományos Akadémiához 1877-ben benyújtott, a kisbolygókról /Aszteroidák vagy planetoidok/ szóbeli dolgozatáért 1878. január 28-án számára ítélték meg a 4000 aranyfránkkal járó Vailant-díjat. Ezen munkájában az égitestek mozgásában a más égitestek vonzása következtében jelentkező zavaró hatások, a perturbációk problémáit, matematikai leírásait tárgyalta, összehasonlítva megfigyelésekkel. Ezeknek a ismeretlen ismétlődő háborgásoknak ismeretében számításai alapján fellelt három, más elvezetettnek hitt kisbolygó - Mala, Camille és Liberatrix -, amelyeket felfedezésük idején nem figyelt meg kielegítően.

Sikerét Magyarországon is idvőzölte a sajtó, a Magyar Tudományos Akadémia 1878. június 14-én levelező tagjává választotta. Szétfoglaló értekezése, Az 1873. VII. számú Coggia-Wienecke-féle üstökös pályaszámítása címmel 1881-ben Budapesten is jeles.

Párizsban elsőik között tanulmányozta a rövid keringésű üstökösök pályaelemeit, pályaszámításainak egyik úttörője volt. Foglalkozott szétállások kérdéseivel, számításokat végzett keringésűre vonatkozóan. Pályaszámításainak emlékei ma is megvannak üstökös-katalógusokban. Mintegy 20 pályáját számította ki. A Nap körül keringő, szilárd magból, ezt körülvevő gázburokból és csóvából álló égitestek kutatása révén, kapcsolatba került jeles égitestekkel szakértővel, pl. Tisserand-nal, Callandrou-ral, majd Radau-val. Így ismerette föl Tisserand-nal elsőként az 1858. III. üstökös fejlődésének revolúciós tartalmát. Az üstökösök mozgásában jelentkező zavaró hatások hibátlan számításával sikerült megtalálni ilyen égitesteket. Ezen munkáit érdemessé vált 1893-ban a Lalande-díjra és 1902-ben a Damoiseau- és Wilde-díjakra. Az üstökösökről és hullócsillagokról szerzett ismereteket három fontos tanulmányában tette közzé.

Foglalkozott az asztronómia más területeivel is. Javította, át szerkesztette pl. a Hoid mozgása számításánál alkalmazott úgynevezett Delauney-féle táblázatokat. A 29 bonyolult táblázatból 25-öt egyszerűsített, amelyért a Francia Tudományos

Akadémia a Pontécoulant /1911/, és Wilde-érmet /1914/ adományozta. Folytatta a galaxison belüli csillagok saját mozgását összegező katalógus kiegészítését, javítását, amelyet elhunyt munkatárs, Bossart adott ki. Teljesen befejezni ő sem tudta. Ez a második kiadású adatsorozatot a párizsi Observatórium önálló kötetként jelent meg, amiért az Akadémia 1920-ban a Lalande emlékérmét kapta. Hét akadémiai kitüntetésé mellé 1914-ben megkapta a Becsületrend keresztjét is.

Munkásságát, számításait a múlt század végén gyakran idézték szakkönyvek, ismeretek népszerűsítő művek is. Írásai a különböző bécsi, berlini, párizsi - és budapesti - asztronómiai folyóiratokban, közléseikben, évkönyvekben, észlelési könyvekben és más akadémiai kiadványokban jelentek meg. Nyugdíjba menetele után sem hagyott fel az aktív tudományos munkával, továbbra is rendszeresen, kora reggeltől látogatta a csillagvizsgáló hatalmas könyvtárát. Innen távozva, 1920 novemberében elcsúszott, lábait megbénultak. Elvezetette járóképességét, és a négy fal közé szorult. Elméleti képessége kifogástalan maradt, feltehetően munkáját a tényleges mozgások tárgyáig. Vidéki pihenő tartózkodásáról tettviázsa Párizsba, de veszejének elégtelen működése miatt beállt, alig három napos mérgezési krízise következtében váratlanul elhunyt 74 éves korában, 1921. október 10-én. Október 13-án temették el. Haláláról a magyarországi lapok és szakfolyóiratok nem írtak, csak a bajai újságok.

A Matematikai és Csillagászati Intézet részéről temetésén G. Bigourdan csillagász társa búcsúztatta, felemeltve nemcsak a példás család életét élő, kiváló tudós munkásságát, hanem intellektuális és morális nagyságát is.

A nyugdíjas főiskolai tanár zsidó rítus szerint temették el. Ravatalánál magyar szó is elhangzott, egy Párizsban élő tanár búcsúztatta.

Schulhoff 1884-ben kapta meg a francia állampolgárságot, amelyre kinevezése miatt is szükség volt. Megszerzéséig Bécsben és Párizsban is külföldön élő magyarnak tekintették. A tudós élete végéig hű maradt hazájához, szülővárosához. Önként lett francia, ragaszkodott választott hazájához, de szívében magyar maradt. Tartotta a kapcsolatot bajai rokonaival, volt osztálytársaival, iskolatársaival. Pl. Dömötör László költővel és Dr.

Ladányi Mór kórházigazgatóval, a századfordulóig magyar tudóssal, az első világháborúig egykori osztrák kollégáival is. Az averse Reille 20 szám alatti párizsi lakásáról küldte hangulatot, sokszor költői levelet Magyarországra, Bajjra. Hazaa-hazalátogatni fiatalabb éveiben, amikor még Bécsben lakott. Egy Párizsban élő egykori bajai iskolatársa írta meg elhunyt - amelyet az egyik helyi lap is leközölt -, hogy mennyire lehangozta őt Baja szerb megszállása. Városunkban lakó mosztohatástérnek még 1920-ban megírta azon óhaját, hogy megírja Magyarország integrálását, hogy örök álmát Bajjra, magyar rög alatt aludhassa. Ugyancsen leveleiben azzal is dicsőöködött, hogy gyermekeit, két fiát és két lányát híres iskolákban taníttatta, akik a francia közéletben szereplővék lettek. /Egyik fia Schulhoff Pál pi. tengerésztiszt volt, a Francia tengerészeti minisztériumban őrmagyként dolgozott, és a Becsületrendet kapta./

Leveleiben közölte, hogy lányait, fiát a magyar baba íránti szeretete nevelte. B. Bigourdan mondta róla többek között gyászbeszédében: "Legfeltűnőbb jellemzője a csillagászat íránti rajongó szeretete volt, és mivel színtelenül megpróbált híveket szerezni számára, tőle sohasem vártak hiába tanácsot. Sokan, nála fiatalabbak, akik később tudósok lettek, neki köszönhetik, hogy jószándékkal segítette első lépéseiket, emlékté mindig ádani fogják. Nagybecsűllete sok külföldi csillagász is, akikhez gyakorlati tudományos kapcsolatok fűzték."

A csillagászat egyik fontos ága, az égi mechanika, az égitestek vagy azok részéi mozgásának meghatározására foglalkozik. Azzal, hogy kiszámítja a Nap körül keringő bolygók és azok holdjainak, az üstökösöknek, a kisbolygókknak és az egymás körül keringő csillagoknak a pályáját. Az angol Newton volt a tudományág megalapítója, az ugyancsak angol Halley végzett először a newtoni mechanika alapján pályaszámításokat. A tudományág egyre tökéletesebbé válásáért igen sokat tett a francia "égi mechanika iskola", amelynek előbb tanítványa, majd folyamatos pályaszámításával kiváló fejlesztője lett Schulhoff Lipót. A múlt századvég és a századforduló egyik, hátasban fontos szereplő, nagy jelentőségű tudósa, számoló csillagásza volt.

Ilyen még nem volt!

Lemezborítók mint kiállított műtárgyak

Nincs olyan bajai vagy Baja környéki zenerajongó, aki ne hallott volna már Peller Pál messze Földön híres, minden műfajra kiterjedő lemezgyűjteményéről. Talán nem túlzás azt állítani, hogy az óvé Délmagyarorszáig, ha nem az egész ország legnagyobb magángyűjteménye. Az igazság kedvéért azonban azt illik megjegyezni, hogy a gyűjtemény meghatározó része a hosszanjátzó-, mikrobarázdás "nagylemezeken" (átmérőjük 30 cm) tárolt "könnyűzenei" anyag: a rock and roll, a beat, a country, a pop és rock felvételek.

A "könnyűzenészek" - élőkön a szeretlen tehetőség egyéniségekből verbuválódott Beatles-együttesrel - valamikor az 1960-as évek közepén jutottak túl a "12 szám az egy nagylemez" szemléleten, és jöttek rá arra, hogy a nagylemezen rögzíthető 40-50 percnyi zenei anyagot koncepcióosan is meg lehet komponálni. Az első ilyen különös gondallal előkészített és megszerkesztett lemez a Beatles-együttes - saját pályájukon, de a pop zene eddigi történetében is mérőföldkönek számító - produkciója, a "Bors őrmester" volt (Sgt. Peppers Lonely Hearts Club Band, 1967). A zenei szerkesztés és a gondos stádiómunka mellett ezáltal a megjelenítésére, a "tálasásra", azaz a lemezborítóra is különös gondot fordítottak: a külső borító fotomontázs századunk szinte minden jelentős személyiségének arcárait felvillantja, a szentnyitható belső borító valójában egy szép, színes poszter a fiúkról, a hátsó oldalon pedig megjelentek a dalszövegek, ami ismét hasznos újításnak tekinthető. És mindehhez még egy kartonlapon Bors őrmester kivágható képmását, és jelvényeket mellékeltek.

Ha századunk első évtizedében kiadott lemez akad a kezünkbe, akkor jól érezkelhetjük, hogy mennyire nem helyezetek még hangsúlyt a dekoratív és informatív megjelenítésre: egyszerű, dísztelen - közepén rendszerint lyukas - papírtasakban voltak a lemezek. A sztarálkusz és a mikrobarázdás lemezek beköszöntével

(1950-es évek) már általában az előadók színes fotói kerültek mind a kislemezek (17 cm átmérőjű mikrobarázdás lemezek, ezeken jelentek meg általában a biztos slágerek), mind pedig a nagylemezek borítására. Ilyenek voltak a korai Beatles-lemezek is az 1960-as évek első felében. A változás jeleit az 1966-os "Revolver" című lemeztől tapasztalhattuk. Az új zenei határokat a keleti hangszerek és az indiai hangszerelei stílus alkalmazásával érték el, a megjelenés (lemezborító) grafikai megújulásáról pedig egy német grafikusművész, Klaus Voormann gondoskodott.

Ezt követően egyre gyakoribb, hogy jelentős képző- és fotóművészek is közreműködnek a lemezborítók megtervezésében. Különösen híres-hírhedt vált Andy Warhol, az új művészet egyik amerikai apostola által tervezett sállics-cippizós (eredeti!) Rolling Stones lemezborítója (Sticky Fingers, 1971), ami egyszerűen alkalmatlan arra, hogy a lemezt a polcon a többi közt tároljuk. A jelentős hazai művészek közül Szász Endre tervezte az Omega együttes "Éjszakai országút" (1970) című lemezenek borítóját. Gross Arnold grafikái láthatók a Mini együttes (Vissza a városba, 1978) és a Pa-Dö-Dö nagylemezen, valamint az 1993-as "Varázsfuvola" CD-n. Különösen jól sikerült Márkó Balázs lemezborítója, amelyet Binder Károly "In illo tempore" (1985) című lemezéhez készített. Binder Károly egy másik lemezén (Négy dal, 1989) pedig bajai fotóművész, Gyulavári József invenziós felvétele látható. A bajai képzőművészek közül Weintráger Adolf festményét egy német lemez borítóján, Bálint Attila Sugovica-ihlette grafikájt pedig az első bajai hanglemezen (Patrocínium musicus - Bajai együttesek muzsikálnak, 1922) láthatjuk.

A művészi színvonalú lemezborítókkal szemben mindig is léteztek egyszerű kivételül, többnyire egyszerű borítók is. Így például a Beatles együttes is a fancies "Bors őrmester" után főhéber borítóval jelentette meg 1968-as dupla albumát. Az Illés együttes ugyanígy, tiszta fehér borítóval adta ki "Emberi jogok (Humanrights)" oratóriumát 1971-ben.

A lemezborító-művészet, mint alkalmazott grafika elsősorban a plakátművészetel rokonította, bár a CD-k közelművelési térdhódításával a megtervezhető felület mintegy 1/5-re csökkent.

A kiállítások természetesen igazi ritkaságok is láthatók lesznek majd: ilyen például Szűrfény Levente első szólólemezének

(Útazás) a megjelenés napján visszavont és bezúzott borítója (Baján kettő is van belőle!). Szintén lemezborító-történelmi ritkaság, hogy a Toicsvay együttes egyetlen nagylemeze rövid idő alatt 3 különbező tasakban jelent meg. Ugyanígy megtekinthető lesz a Rolling Stones zippzárós LP-je, továbbá John Lennon és Yoko Ono ruhátlan képe "Two virgins" című 1968-as lemezt borítóján. (A kereskedelmi forgalomban természetesen egy stancilpapírszerű takaró borítást is alkalmaztak.) Magyar előadók dedikált lemezei mellett eredeti autogramos fényképek is lesznek a kiállításon, többek között a rock and roll feltalálójától, Pats Dominótól és - kapaszokdjának meg - a Beatles együttes tagjaitól.

Magyarország első lemezborító kiállítása november 7-én délután 5 órakor nyílik meg - Toicsvay Béla gitárhanglejaira - a József Attila Művelődési Központ kiállítótermében.

Schmidt Antal

Ritka, mint a fehér fecske

Távol eszék fölém a közismert szólás-mondás megváltoztatásának szándéka, de tény, hogy nagyon ritka madár a fehér fecske is. Balázs János vízfolyási gépközevetésnek mégis sikerült megfigyelnie egyet több alkalommal is Sükösd határában, a Dunavölgyi Főcsatorna partján, ez év augusztus elején. Az ő figyelmét a különös madárra az ott legelőtél juhász hívta föl.

Megkérdeztem Káloca Béla ornitológust, aki folyamatosan figyeli környékünk madarait, hogy ő vajon látott-e már fehér fecskét. Válaszában elmondta, hogy az elmúlt 30 évben mindössze háromszor találkozott fehér fecskével. A véletlen viszont úgy hozta, hogy ő már egyaránt látott fehér molnár fecskét, füstli fecskét és parti fecskét is.

A kutatók megfigyelései és adatgyűjtési tevékenységei általában korlátozottak. Tulajdonképpen ezért is nagyon fontosak a természetben nyíltot szemmel járó embertársainktól származó adatok, meg és ilyen fehér fecskés adatok is. Bár lesznek olyanok, akik kétségbevonják, mégis ki kell mondanunk, hogy a molekular biológia korszakában is szükség van a növény- és állatmegfigyelésekre! Sőt, az élővilég veszélyeztetettsége idején - magunkban és megfigyeltjeink értelmében van erre szükség, mint korábban!

Schmidt Antal

Epizódok a bajai takarékpénztár történetéből

I. Az első ötven év

A napjainkban megújuló OTP jogelődje - kevesen tudják - a Bajai takarékpénztár, az ország egyik legrégebbi pénzintézete.

Az alapítás

Szecsényi "Hitel"-ének hatására Páry András kezdeményezésére 1839-ben megalakult a Pesti Hazai Első Takarékpénztár. Az ezt követő két évben 32 takarékpénztárt alapítottak országszerte. Bács-Bodrog vármegyében a szabadiak volt az első 1840-ben, ezt követte a bajai 1847-ben. Szabadka pénzintézete rövidesen megszűnt, a Bajai takarékpénztár, mint az ország egyik legrégebbi intézete, az a századi államosításig fennállt, illetve a jogutódjának tekinthető OTP a mai napig az eredeti épületben fennáll.

Városunk lakossága 1840-ben 14 269 volt. Élénk kereskedelmével és iparával a Délvidék gazdasági központjává vált az idők folyamán.

Azonban az 1840. május elsején végigsöpörő tűzvész szinte teljesen felégette a várost. Leégett 2101 épület, a hivatalos jelentés szerint 4 és negyedmillió forintnyi kár keletkezett. A természeti csapás egyszerre megállította a várost a fejlődés útján. Általános pénztelenség váltotta fel a jólétet, hiszen a város lakosságának többsége iparos, kereskedő volt. A tűzvészben műhelyük, üzletük, szerszámaik, áruik, pénztük odaveszett. A várost a nagy gazdasági csapástól az 1840-ben bevezetett új hitel törvény mentette meg. Enélkül nem, vagy csak nagyon hosszú idő múltával tudott volna a város lakossága talpraállni, a város újra fejlődni.

A takarékpénztár szülését tulajdonképpen két gazdasági körülmény segítette elő. Az első országos: az uszora ellen hozott hitel törvény, a második helyi: az 1840. évi tűzvész veszteségeinek gyors pótlása.

Egykori feljegyzések szerint 1846 nyarán az akkor virágzó bajai Lökertben a város lakosságának súlyos gazdasági kérdéseivel foglalkozva, bajai polgárok egymás között felvetették a takarékpénztár alapításának gondolatát. Az eszme terjedt az

iparosok és kereskedők között, és a tél folyamán egyre többen sürgették valóra-váltását.

1847. január 5-i ülésén a Városi Tanács és a "népképviselői közönség" Vojnits Imre indítványára foglalkozott a kérdéssel és 69. sz. határozatával "különös örömet is kijelenti".

A pozitív fogadtatás hatására Vojnits Imre már március 2-ra az Oroszán vendéglőbe (ma a JAMK színházi része) hívja össze alakuló közgyűlésre a város közönségét. A nagy érdeklődés mellett megtartott közgyűlésen Vojnits László választották meg elnöké, aki különös lelleti érzékkel rendelkező, erélyes vezetője lett az alakuló vállalkozásnak. Első pártfogója a bajai uradalom zálogbirtokosát Horváth Antalát kérték fel. Az alapszabályok elfogadása után megválasztották az első tisztikart. Szakáll József igazgató mellett 24 tagú választmány képviselte városunk polgárságának minden rétegét. A fiatal Vojnits Imre lett az intézet első könyvelője, Ott Márton az első pénztárnok, Jakobey Sándor a segédkönyvvezető.

Talán az alapszabálynak itt következő részlete is hozzájárult, hogy első felvetéstől kezdve lelkesen pörtolta a város közönsége a takarékpénztár létrehozását: "Az intézet tisztviselőségében megkívánatik a hűség, egyenesség, tisztakezesség, szoros rendtartás és pontosság a pénzkezelésben, könyvelésben s minden haszonleséstől idegen lelkiület és végre mindenkor szorgalom az intézet dolgaiban.

Türelem a paraszti ügytelenség és értelenség iránt, nyájias emberszeretet és jóakarató készség a járatlanok útbaigazítására. Nem szabad illedelmetlenül vagy éppen gorbómbán bánni a hivatal közeledőivel, miáltal csak az intézetből elődegeníthetnének. Tilos haszontalan várni a népet, gyanólni apró betéteit, kezéből rángatni a pénzt, válogatást tenni hozott pénzneveiben.

Mindzekere nézve tehát, nehogy az intézet közeledőbi s hivatalnokai a bosszantó pipafüst s alkalmatlan mellékbeszédgetések miatt működésükben gátlottassanak, szigorúan tiltatik az intézet iródjáiban mint mindenkor, de leginkább a hivatalnyitott napokban pipázó és beszélgető körteket alakítani s így mindenki, ki az intézetben dolgoit elvézti, azt kellő illedellel elhagyni tartozik."

A kinyomtatott alapszabályokat 1847 nyarán az egyesületekben és más nyilvános helyeken "kellő értesülés és hozzábarátkozás végett" közzsemlére tették ki.

A választmányi tagok egy csoportja meg szerkesztette a szükséges nyomtatványokat, melyeket Hujnics Antal könyvnyomó készít el és Schöb Jakabnál nyomtatják ki. Elkészítették az első pecsétnyomót Hujnics Mihály részéni műhelyében, melyre Pfalcz Ferenc vésnökkel a működés megkezdésének évét, 1848-at vészték. Mivel a szerveződő intézmények még anyagiak nem álltak rendelkezésére, sem házvétre, sem megfelelő helyiségek bérletére, átmenetileg Vojnits László bocsátott saját házából (Vojnits kúria) két szobát rendelkezésre, felajánlva az össze gyűlő pénz úrrelésnek felhasználását is.

1847. november 7-i közgyűlésen bejelentik a város a Haynald utcában (ma Tánácsos M. utca) Politzner Ignác bázában 2 utcára nyíló szobát és konyhát sikerült bére venni és itt 1848. január elsejétől megkezdik a működést.

A Bajai takarékpénztár ünnepélyes első hivatalos napja 1848. január 3-a volt.

Az első részvényes Rosenman Pál orvos volt, az első betéteit Drescher Ferenc 800 forinttal helyezte el. Az első kölcsönt már január 28-án tudták fizetni az első igénylőknek. Krix Jakab és nejének 1000 Ft hitelt fizettek ki.

Az első évtized 1848-1858

Az első évtized nehéz gazdasági és politikai légkörben a szabadságharc és önkényuralom nehézségei között telt el.

Ejainte a kereskedők és polgárok nagyon kicsikent tartották a betétek után fizetett 4-5 százalékat kamatot. Nem lévén még nagy tőkéje a társaságnak, nem tudott nagyobb hiteleket sem nyújtani. Egyelőre az egyszerű polgároknak kisebb kölcsönök nyújtása volt az általános, ebben a pénztinteztet elérte célját, és egyre inkább megismerte és becsülte a város lakossága.

Az 1848-49-es évek forradalmi eseményei idején mintegy másfél évig az intézet működése szünetelt. 1849. december 6-án tisztújítással kezdte meg munkáját a közgyűlés. Erre azért volt szükség, mert néhányan politikai okokból visszaléptek, mások fogságban voltak. Jiki Sándor pénztáros is a szabadságharcban való részvétele miatt börtönben volt, és a Városi Tanács közbenjárásával 1850. január 3-án csak feltételes szabadságot kapott a számadások elővezésének idejére.

A takarékpénztárnak szerencséje volt a világios fegyverletétel után, hogy még kis pénzgyűlésttel rendelkezett, így csak 42 forintnyi Kossuth bankót volt kénytelen elégetni a császári rendelet alapján.

1850-től új pénzügyi stratégiát alkalmaztak. Ezennél a kölcsön adásának feltétele és biztosítéka nem az adós ingatlana lett, hanem hitelképes kezet kellett állítania. Tartaléktöke megteremtésének gondolata is felmerült a működés további biztosítása érdekében. Úgy határoztak, hogy a részvényesek osztalékának 1. krajcárját is részvényesnek osztalékának 1. krajcárját is nem fizetik ki, ez képezi majd a tartalék-alapot.

Az önkényuralom alatti gyűlekezési tilalom miatt a választmány 14 hónapnál át nem tartott üléseket. Emiatt és a zaklatások miatt Szakáll József igazgató elkedvetlenedett, és az 1851. június 15-i közgyűlésen lemondott. Helyébe Sándor Györgyöt választják meg, az új pénztáros Vojnits Imre lett.

1854-ben az országos válság idején annyira felszaporodott a fizetésképtelen adósok száma, hogy rengeteg pert kellett indítani a takarékpénztárnak betétesei érdekében.

1855-ben vezették be a váltók lezámloltását, 1857-ben készültek el a rendes telekérvények, így a hitelélet feltételei kedvezőbbre fordultak.

Az első évtized végén kiváló vezetőjét és alapítóját vesztette el a társaság. 1857. március 17-én elhunyt Vojnits Imre. Halála után rokona Vojnits László elnök is lemondott posztjáról.

Az első időszak mérlegét megvonva a Bajai takarékpénztár elérte célját. Üzletvezetések minden intézkedése főleg a kisembereket igyekezett segíteni. Például 5-6 százalékkal vett fel pénzt, a betéteseknek pedig 4,5 százalékos kamatot fizetett félhaviként.

Magyarágat is bátran bizonyította a társaság azzal, hogy bár a német önkényuralom igyekezett minden közintézményt germanizálni, minden ügykezelését csak magyar nyelven intézte, és német nyelvű kiadványai nem voltak.

(folytatjuk)

J.A.

A MÁSODIK ÚT

Természetes, hogy a polgárosodás folyamatát másodszor újra kezdő Magyarország minált kéres a nagy társadalmi átalakulás végrehajtásához. Az viszont kétségtelen volt, hogy a választott modell-e a legalkalmasabb egy kis ország számára.

Történetudományunk által szuggesztív szemlélet, hogy a polgáris fokozatos hatalomátvétele Cromwell hadjárataival kezdődik, az amerikai függetlenségi háborúval folytatódik, és a francia forradalommal tetőződik be. Az ezt követő békés evolúció aztán létrehozta a hibával együtt is legalkalmasabb, modern polgári államot. A nagy történelmi fejlődés-számológó előidézője pedig a vagyonban, befolyásban, ideológiában és kultúrában mind robusztusabban megjelenő angol, amerikai vagy francia polgárság. A gondolatot még meggyőzőbbé teszi, hogy a polgári eszmarendszer legnagyobb hatású propagátorai, az írók és filozófusok, Montesquioustól Balzac-ig és Galsworthy-ig, e két világnyelvvel terjesztik gondolataikat. Úgy tűnik tehát, hogy a polgári fejlődésnek gall és brit ösmintái léteznek csak.

Az optikai csalódás oka az, hogy históriusaink éreklődésüket elsősorban a nagy nemzetek történelmére költi le. Alij szemelvénye figyelmet a polgári fejlődés második európai vonatkozására, így az kizsorol a tankönyvekben! és a köznevelődés anyagából is. Pedig Svájc, Skandinávia vagy Németalföld polgárságának

teljesítménye sem gazdaság, sem kultúra területén nem marad el nagyhatalmú szomszédaiak színvonalára mögött. Sőt az a paradox helyzet alakul ki, hogy ezeknek a kis országoknak a köznevelési, kalmári és egyéb közembereit már a XIII-XIV. században a személyi függetlenség jóval magasabb fokát harcolják ki, mint amiről például francia seregszereik álmodni merének. Válasszuk ki mintaként Németalföldet, illetve annak déli részét, Belgiumot!

A folyóidat szabdalt kis ország ligetekkel tarkított szántói nem oly festőiek, mint a mi Dunántúliunk dombhátai. A lakói azonban egyesültek karakterükben a germán szőlősgazót a latin anynyérzekkel és ötletességgel. A földművelők szorgalma a melénknél soványabb talajból dús termést fakaszt, a folyókat pedig a ferdre hajósok elsőként alkották a világkereskedés útjainak. Nem most, hanem nyolcszáz éve, mikor Európa még a lassú vérkeringésű feudáliszmus révületében szendereg. A városok gombaként nőnek, utcáik mestereimberek seregszámaitól visszhangosok. A csipkés oromzatú polgárházak főle katedrálisok tornya szökken. A közmek is áldozó egyéni erőfeszítés a gondosan kövezett főutakat a kontinens legszebb homlokzatú városáival dicséri. A piktúra pedig - melyet a közhírt az itáliai művészet legszebb kivirágzásának tart - Flandriában már egy évszázaddal korábban hoz gazdag termést. "A pontos kéz és

nyok újjak öröme" az életet magasabb rendű értékekkel díszíti fel akkor, mikor még földművelés javán tynya kibábolat illi meg a szellemet. Egy ország fejlettségi színvonalát mértékadóan jellemző lakosság-elterelő képessége. Nos, az 1300-as évek derekán Nürnberg 20 000, a pépák Avignoneba költözése miatt hanyatló Róma ágyszínén 20 000 lelket számlál. Páris lakossága 10 000 főnyi. Ugyanakkor a németalföldi Bruggeet vagy Gentet 150 000 flamand népésíti be.

A gazdag és virágzó városokban a kontinensen elsőként emeli magára fejét a polgári öntudat. Az iszen kegyelméből származtatott feudális hatalom és a maga erejéből viaimivé vált egyen őszecsapása itt, Németalföldön következnek be először. A vizslóy Flandria grófia, Lajos, és Gent városá között robban ki. Luis grófnak megvolt a magához való esze, mármint saját hasznának szemmel tartását illetően, ez azonban kevések bizonyult az önértékes flamand polgárok elkörmányzásához. A "divide et impera" elvét ismerte ugyan, és meg is kísérlete alkalmazni a két szomszéd város, Gent és Brugge célirányos egymásra úszítására. Az érdekelletést adott volt. Brugge a Reye folyó mentén épült, ám a lassan eliszapodó meder vízhozama egyre szűkebbnek bizonyult a nagyváros és ipara eltartásához. Az előrelétebb gentiek a Scheldt, Leie és a Lieve keresztcsatlósában emelték városukat. A folyók háta elhoza a szomszédos föltek borit, gyümölcsöt és gabonát, továbbá elszállította a kézműipar termékeit. A megszuult bruggeiek hozzáfogtak, hogy orv módon új medret assanak a Lieven, és eleven, amerre iszen rendelte." A logikus okjafés a- ligha győzte meg a saját javát tekintő konkurenst, de a diplomáciai intervenció eleinte e- lősegőségek bizonyult a minálkos ágostok előtészéhez. 1379-ben azonban - Lajos gróf a- llettomos biztatására - ismét hozzáfogtak a Leie elterítéséhez. Ezáltal a földművelők védelmére erős fegyveres föedetést is kirendeltek. A felbúszlított gentiek erre felhúzták a fehér selym, ami korántsem annak "a jele, hogy lenyugodni készülték család ágyúba. A gyerek is tudta Flandriában, hogy a germán kézműves akkor matot sapkja után a ládafián- ban, ha tele van a hócipője, és indulati kezegy ura, a tartománygróf ellen irányulnak. A Jan Hoynens vezetésével fegyvert ragadó felhúsz- kások azután úgy szétverték az árkszókat és Lajos csatlósait, hogy azok Bruggeig futottak. Gent és a gróf viszonyát egy párhuzamos akció végleg elimergesztette. A kaposi Lajos szemek vetett a hajósóhó tisztis jövedelmére, és egy új adómen kivetésével hasznok egy- nedvedt irányította volna saját pénzszámbá. A nagy befolyástú iparú sokszor polgár meg- elhetésének volt az alapja, a vízenjárók elő- kéltén szegültek ellen a nagyúr mohóságának.

A város azonnalt ügyükkel, és a harc kitört. A gentiek elszántágában jelenléti szerepet játszott, hogy főképítványukat egy éve Filips van Artevelde választották meg. Jóhangzású név: ajsa, Jacob van Artevelde 30 évvel korábban sikerrel harcolt Flandria ügyéért a francia király ellen. Filips úr azután néhány hónap alatt bebizonyította, hogy méltó utóda a nagy népbíróknak.

Lajos gróf rövidesen rájött, hogy a jól felügyezett város módszeres ostromra meghaladja erejét, ezért a kőhízetetés eszközeihez folyamodott. A szomszédos tartományok hercegei rokoniak voltak, továbbá számíthatók a többérvára, a francia király szövédarására is. Bár néhány kisebb mezőgazdasági terület behozhatott a bész ostromló fenyegetései sem apaszották el, a csekély utánpótlás miatt a nagyvárost kemény nélkülözés sújtja. A XIV. századbeli embergő hatásoknak bizonyul. Gent alkam kénszerült, de a nagyról nem egyezkedik. Ekkor Brabant hercegszónyához, Liege püspökéhez és Albert hercegehez folyamodtak közbenjárásért. A három főnemis jószolgálati akciójára a flandriai gróf hajlandó létezik, és megengedezik, hogy 1392 hósvétját követő vasárnapon, Toumai-ban összejel a békekonzferencia. A gentiek 12 fő, minden alkufeladójára teljes hatalommal felruházott delegációját Artevelde vezeli. Lajos azonban előzetes ígérete ellenére - nem jelenik meg. A három napig hiába várakozó konzferencia végül kilátásteljes meneszt hozzá Bruggebe. A válassz kevély: nem szándékodik Toumaiba utazni. Am ellenfelei felkereshetik, rájön minden 15 és 60 év közötti genti férfi vezetékű, meztelen, nyakán kötéllal Buscunepeni síkságra. Itt meghalghathja, miként dönt ura, a kezves Lajos, méltó-e nyomorult élete megtartására.

Artevelde elutasítja az ultimátumot. A komoran hazatérő köldöttelzet hiába faggja a biztató szót víró, aggózó Genti utcáné. Filips úr másnapra, a Péntekeli Piacok Terére hívja össze a város polgárát. A főképítvány az emeleti erkélyről szól a tömeghez. Lepetelen őszinteséggel ismerteti az eseményeket, és felhája a három lehetőséget, melyek közül választani kell. Vagy bezárkózunk városfalak közé, és szembenzelnek tisztogessz, de kikérthetetlen végzetükkel. Meghódíthatnak a grófnak, és ő kész felajánlani fejét áldozatul a felbészült nagyrúnak. Vagy - és a harmadik esély - kivádszják öt-hat ezer legjobb harcosukat, és kivonásúval, megtölköznek a polgárvére szomsz gróf hadával.

Jean Froissart, a XIV. század történetének legtehetősebb írója, kiváló tollú krónikása hagyta ránk a piactéren lejáratott dráma leírását. Címaz tudós kanonokja kortársai volt Filips van Artevelde, és történelmi munkáit a szemtanúk kitérdözése, gondos kutatások és okiratok tanulmányozása alapján írta. Míndazonáltal biztosan abban nem lehetünk, hogy száz szerint úgy hangzottak el a főképítvány mondatai, ahogy ő feljegyezte. Az viszont kétségtelen, hogy szellemében pontosan adta

vizsra a XIV. század e polgári hitvallását. A jelenet pártatlan. A téren, ahol ma Jacob van Artevelde monumentális szobra áll, sokfélezés tömeg közvetlen népszavazással dönt soráról. Gent úgy határoz, hogy előbe menvén a végeznek, sanyargatóját maga rohanja meg. Figyeljünk Artevelde szavaira, melyek komor pompában és nemes veretben nem maradnak el az amerikai Függetlenségi Nyilatkozat emelkedettségétől. "Harcolni fogunk. Ha elveszünk, becsületben veszünk el. Isten és a világ száni fog bennünket, és az fogják mondani, hogy bátran kiálltanak szabadságjogainkért. Ha pedig a csatában velünk lesz Isten... mondom, ha Isten velünk lesz a csatában, mi leszünk a legmegbecsülethebb, legdicsható nép, aki valaha élt a rómaiak óta."

A főképítvány kivádszja az öt ezer legjobb harcost, a tartalékok teljes kimerítésével hamaré kocsit kezérelt, ketölt borral kal meg. A győzelemre vagy halálra szánt menetbe kétszáz harczi szekér a besorol. A rívaúceknak nevezett szekerek elejéből a páncélos lovasság seregadású szánt vadludak meredeznek, a sarglya pedig az új harcserzők, az égő sálytól terhelt. Két napig mentelencik, nem nyílván fíletet élelmiszerekéző, csak a természet gyümölcsével csillapítva éltek. Május eleje van, a mezőkről gyűjtötték hadsereg alája érkezik Brugge alá túlláplátnak. Csatarendbe állnak, szárnyaikat egy tóval, másik oldálon harczi szekerekkel fedezve. A gentiek pámszagsán felháborodó gróf elég oktanál ahhoz, hogy az útközött elfogassa. Artevelde hadserege május 23-án ugyanis teljes élelmiszerekészlettel megreggelte, sorját megpecsételné néhány napos kivárás. Am a nagyról agyát elborítja a vér, és megvívja az harczi kártétet. Bizák nyegvenyszerű székélnél serege túlerében, és a biztos győzelem tudatában rohanja meg a katonaszerettségbe kötárkódó kézműves-hadat. A gentiek kilívó hárszomsz ügyüket, megindítják lándza-ágyarú szekereiket, és egy váratlan hadmozdulattal úgy fordulnak, hogy a bruggeiek szembe kerüljenek a nappal.

A történelem beverboutsveldi csata néven tartja számon a fél óra alatt eldölt ütközetet. Filips főképítvány elsőgró győzelméhez hozzájárulhat az új harcserzők, az égő tömeges bevetése is. A döntő tényező azonban Gent polgárának dühös halálzarántsága lehetett. Továbbá a gróf seregének zömét az új bruggeiek is csak botcsinálta szövetségként csatákoztak nyakukra telepedett urukhoz. Lajos sem ékeskedett Oroszániszóvil Richárd rendíthetelenséggel: elsőként menekült be Brugge városkapuján. Csak hogy a felbészült gentiek kiaknázták győzelmeiket. Betörték a bástyák közé, és az ellenállást újra megszervezi kiváló gróf az éjszakába nyúló utcai harcban teljes vereséget szenved. Egyetlen csatlós marad mellette. Utolsó híve egy siklóterben szabdítja meg vérjétől, mely oltalmazó páncélnál áruló jelé változott. Szolgája képenyében osos ki a városból Európa egykor leggzedagabb olfarghája, akinek az a kétes dícső

ség jutott, hogy II. Lajos nevével lezárja a flandriai grókok dinasztiáját.

Am Artevelde diadala nem szerzi meg Gent teljes függetlenségét. A francia király pártjára kel a hozzá menekülő Lajoaknak. Régóta hosszantája öfölelését a flamand burgriskó tiltógné öntadta. Jól emlékszik meg a groeningeri tüközetre, melyben a Brugget móreze tanítaní vágyó franciákat úgy tönkerezték, hogy a tovu-gyuzar temetlekk fedett csataerőt, és négyezer amysarkányót hagytak a győtes kezén. Nem a gróffal való egytérzés, hanem a bosszúvágy készteti cselekvésre VI. Károlyt. A két sereg Roosebeke mellett találkozik. A franciák eltköztségét mutatja, hogy még az oriframlent is kibontották. A ma reklámvédjegyek használt azóta a St. Denholtan örözön királyi zászló neve. Csak olyankor lehetnek elő a beces erkélyét, ha Franciaország vagy a hit ügyé fúrgott szíves vendégében. A harpos ellenfelek tartott Filipe úr úgancsnak tíven ezer harcost sorakoztatott fel a connetable hatven ezer katonájával szemben, am a katasztróft nem a létszámlátrány idézte elő. Artevelde taktikai hibát követte el. Kimozdulást jól megválasztott hadállásból, melyben szármány mocharas terület biztosította. A nyílt mezőre a francia lovasság megkerülte a gyaloghadat, és a páncélosok öklell lénszártól fenyegetett genti utóvéd összeromlott. Olyanra, hogy nem tudták kellően használni győzereiket, és egymást akadályozva hullottak el a lovagok csapási alatt. A főképítvány sem harcban esik el: a ráháló testek bekatombója fojtja meg.

II. Lajosnak nincs haszna a győzelemből. A gesztenyét a franciák nem néki kaparják ki a tűzből: a burgundi fejedelmek vonják jogaruk alá Flandriát. Az ön, burgundi gró idején virágzik Németalföld gazdasága és művésze. A hercegeket a múlt tanulsága és a saját tapasztalataik meggyőzik arról, hogy ezt a szorgos, de nyakas népet kellő taplatattal kell kormányozniok. Belgium később a Habsburg világhátródom egy tartományja lesz. Míndez nem hátráltatta a politikai intézmények fejlődését: az ország négyeszd év jogait gondosan körülbészülő alkotmányos csikar ki urától. Bő kétszáz éve miad hazánk, mind Belgium része az osztrák-magyar birodalomnak. Bár Magyarország állanlogi viszonya - tömörzsd lévén - magasabb rendű, Belgium pedig csak tartomány, aligha lenne szerencsés egy flamand közember helyzetét egy magyar jobbaggy vagy polgár státuszával összeméreni.

Hazánk az elmúlt fél évezred során kevés jó napot látott. Olyan korszakot pedig, mely a gazdasági virágzás és a politikai önmegvédezés ideje lett volna, egyet sem. Szükséges tívt magyar sorról beszélni, mely végetszérten sanyargatja Kelet és Nyugat kapujának ön nemzetünkét. Kétségkívül kényelmes megoldás a Kárpát-medence buzaszomszágából leszármaztatni népfűnt megpróbatársait. Csak hogy Belgium sem fektül kevésbé útjában a nagyhatalmak hadainak. Összepakított felette, sőt ami még kellemetlenebb, érte: franciák,

spanyolok, osztrákok, németek és angolok. E hétköznapi munkás és szorgalmas, polgári erények gyökereiben pedig údatudatos, jogaitérférfi mértékűleg harcoló nép máris helyet szorított magának a nap alatt. Jóval kellemesebb, szebb fényekből buszoztató hazát, mint a mi országunk. Pedig, higgyék el kérem, kevésbé szép föld az, mint a mi számom természetű adottságú földünk tájaink. Csak az emberek mások. Nagyon mások.

Meg kell vallanom, kissé bosszant az Európához való csatlakozás szajkózása. Nem becsülöm le a gazdasági és politikai korlátok átgonolt lefontosságát jelentőségét. Az ország számára sorsfordító változást azonban más területeken kell végrehajtanunk. A nevelés, az emberek gondolkodásmódjának európaivá formálása területén. A polgári erényeknek és magatartás-

tás-formáknak a kialakítását kell megőriznünk. Ehhez viszont a tudatot kell átalakítani. Mindez átgonolt, tervezett, ám szakszerűen lassú munkával érhető csak el. A mintát és példát én az európai kis demokráciák történetében keresem. Ősmagunk okos ékor-mányzásának művészetét kell elsajátítanunk, mely a társadalmi érdekeket figyelembe véve irányítja sorsunk. Nem intézmények mechanikus másolása, hanem szemléletben demokratikus gyakorlat meggyökereztetése hozhat csak boldogabb jövőt. A forma helyett a gondolatot kell átvenni. Magyarország számára csak ez lehet a járható út.

A második út, melyet több európai kis ország járt végig eredményesen.

Dr. Dániel József

HEGEDŰS ANDRÁS EMLÉKÉRE

Aki 1965-ben a hajnali gyorshoz. igyekezett, gyakran láthatott a Vonatkert északi végén le-fel sétálókat, maga elé beszélő, itt-ott enyhén gesztikuláló negyvenes férfit. Aki nem ismerte, különös jelenségnek tartotta, aki ismerte, jól tudta, ki ő: Hegedűs András, a Bajai Tanítóképző Intézet igazgatója. Magányos vonatkerti sétáin öröme, előadásaira vagy éppen valamelyik ünnepi beszédére készült. Nem diktálta le a gépíródnök, soha nem állt ki papírral a kezében. Gazdag szelleméből fakadó mondanivalóját magában hordozta, s ilyenkor csak rendezte, közlésre alkalmassá formálta.

Sajnos, szűkre szabta a sors azt az időt, amelyet Baján töltött. Az 1965-től 68-ig eltelt három év alatt mégis kitűréhetetlenül beírta nevét a tanítóképző és a város történetébe. Aki ezen rövid idő alatt nem ismerhette meg, méltán teszi fel a kérdést: Ki volt Hegedűs András? Miért éppen most aktuális megemlékeznünk róla?

Az idei év számomra egyik maradandó és felelős élménye volt, hogy tagja lehettem annak a küldöttségnek, amely részt vett a szegedi Juhász Gyula Tanítóképző Főiskolán rendezett jubileumi emlékülésen. A résztvevők először a temetőben rőttek le a kegyeletüket. Sírját elborították a hozzátartozók, barátok, munkatársak, tanítványok koszorú, a felejtethetlen emberek járó emlékezés virágai.

Az arcokon döbbenetes felismerés: húsz éve halt meg Hegedűs András. Már húsz éve...? Lehetetlen, hiszen még mindig itt él közöttünk!

Az emlékülésen végleg meggyőződhetünk róla, hogy nem tévedtünk: még mindig közöttünk van. Megilletődött figyelem kíséretében Csillik László nyugalmazott szakvezető tanár emlékbeszédét. Az ebből idézett gondolatok segítségével szeretném a régi ismerősök számára felidézni, az őt nem ismerőknek bemutatni Hegedűs Andrást.

1923. január 24-én született egy gömböri kis faluban: Beretkén. "Egyéves volt, amikor földmunkás édesapja a boldogulás reményében kivándorolt Amerikába, ahol a korai halál várt rá: már a következő évben hányaomlás áldozata lett. Ettől kezdve édesanyja egyedül, napszámból tartotta el a családot, pevélt két fiát." A kisebbik fiúnak édesanyjához való viszonyára jellemzőek saját szavai: "Aranyasszony volt az anyám, mert nemcsak kenyeret keresett, hanem apám hajójegyek árát, a fenyegető adósságot is kifizette, sőt - amíg a második világháború tömegsírjába temetett nagyobbik fiát, bányát siratta, engem akkor is engedett a városi iskolák hívó-vonó világa felé. Ha fejkendő, munkában elnyűt, földre néző anyát látok, mindig megremegek a lelkelem..."

A fejkendő, hűn szeretett édesanyját sokan ismerték Baján. Félve vigyázta a hajnalig frásztal mellett ülő fiát, álmodás is megérezte annak minden kívánságát. Nem volt rest felkelni az ágyból - akár órákért - kávé főzni vagy éjféljait bundáskönyvet készíteni számára. Elég ereje maradt ehhez is, hogy nevelje az édesanyját korán elhunyt unokáját, Évát.

Móra Ferenc Szeptemberi emlék című novellájának tudásszomjtól kergetett hőseit juttatta szemébe Hegedűs András iskolázatásának történetét. "A hat elemi iskolai osztály elvégzése után a nincstelenek számára még akkor is kényszerűen befejeződött a tanulás, ha színjelesek voltak is, mint Hegedűs András. De a mezitlábás fiú ekkor megtette élete döntő lépését: édesanyja tudta nélkül elindult falujához hat kilométernyire fekvő nagyközség, Sajógömrő polgári iskolájába. Izgatottan lépett az igazgatói irodába, és kérte Dienes Dezső igazgató urat, vegye fel őt is az iskolába. A hatalmas testű igazgató végignézett a gyermekre, beletekintett bizonyítványába, és fölvette. Aztán édesanyja is jóváhagyta a dolgot."

A rimaszombati gimnáziumban érettségizett. 1946-ban a berei felgyararokat csehországi üzemekbe deportálták. Szlovák barátainak figyelmzetésére Magyarországra szökött. Tanulmányait egyszerre két helyen folytatta: Sárospatakon a református teológiai és Debrecenben a bölcsészkaron magyar-történelem szakot. Élethivatással a tanári pályát választotta, de a lelkesítő diploma sem veszté kárba. Mesterien megszerkesztett, mindenki számára hozzáférhető, kifinomult stílusban elhangzó, szuggesztív hatású előadásaiiban, beszédeiben mindig érezhető volt a debreceni teológus.

Középiskolai tanári diplomáját mindvégig pedagógusképző intézményekben kamatoztatta. Állomása: Szarvas, Kőszeg, Baja, Szeged. Közben "féléllású kutatóként az MTA Irodalomtörténeti Intézetében dolgozott".

Irodalmi és kutatói munkásságának ars poeticáját így határozta meg: "A pedagógusképzés súlyos szépsége még a szakudományon, a magyar irodalom belől is meghatározta érdeklődésemet, kutatásom irányát. Három területre nyitotta rá a szememet: a magyar írók tanítói, tanári tevékenységére, az irodalom pedagógus-ábraközlésének vizsgálatára, nagy íróink pedagógiai nézeteinek rendszerezésére." Önálló kötetet bizonyították: hogy ennek jegyében is cselekedtek. Pl.: Arany János a katedrán /1957/, Győr irodalmi örökségéből /1961/, Gárdonyi, a néptanító /1962/, Robot és szolgálat /1965/, Gyermekek- és ifjúsági irodalom /1968/, Legkedvesebb íróim /1971/, és a hatalmas összefoglaló mű, amelyen halála pillanataig dolgozott, a amelynek kiadását már nem érte meg: Magyar írók pedagógiai nézetei /1976/.

"Húsz éven át haláláig publikált: tíz önálló kötete és mintegy kétszáz kisebb-nagyobb cikke, tanulmánya jelent meg irodalmi, pedagógiai folyóiratokban, a tanítóképző intézetek és a Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményeiben. Két évtized alatt ez hatalmas teljesítmény!"

1975-ben bekövetkezett halála méltó volt életéhez. Munka közben erre a halál: kiesett kezéből a toll... Ithagya fiatal feleségét, évtát, a nagyobb testvér mellett kicsi lányát, Hajnalkát, barátait, kollégáit, olvasóit és tanítványait. Pedig a tanárjelöltek mennyre várhatták a következő napi előadást...! Csalódnak kellett. Soha többé nem hallhatják, nem hallhatjuk őt! Pedig mennyi mindent tudott volna még mondani...

Hegedűs András írásai halhatatlanná tették, de ifjú szívekben élővé a tanítási órái. Előadásain nem kellett katalógust olvasni, mindig tele volt a terem. Hogy miért? Bajai évszere emlékezve megkülönböztetett szavakkal foglalná. Tiszteletet kellett hatalmas tudásával, szakmai felkészültségével, szavaiból szűrött az irodalomszerepet, meggyőzően beszélt, miközben oktatva, tisztelte is tanítványait, ki tudta nyitni az ablakot, melyen át ráláthatnak az irodalom szépségeire, együtt gyönyörködött velük, szavai és tettei egybeestek: hiteles ember volt. Egyszer néhány fős diákkül-

dótság érkezett hozzá. A délutáni óra-rend szerinti irodalomóra alatt nemzetközi futballmérkőzést közvetített a televízió, s az egyik csapat magyar volt. Kicsit resteltek, de bizalommal adták elő kérést: szeretnék megnézni. Válasza: - Rendben van. Én is megnéztem magukkal. Este nyolctól tízig megtartom a két irodalomórát.

A diákok elkészöntek. Bevallom egész délután furdalt a kíváncsiság. Este fél kilenckor visszamentem a képzőbe. A terem ajtaja nyitva volt. Bekukkantottam: télt ház!

Tanévnyitón, diplomaosztó ünnepségen, ballagáskor mondott beszédeit várva várt eseményként tartottuk számon. Mindig tudott újat mondani. Híszem, hogy sok régi diákja emlékszik még a görög monda szerinti "pályaalkalmassági" vizsgálatra: az való a pedagógus pályára, aki nem fordul vissza, a hatalmas követ nem kerül ki meg, hanem elgörgeti a maga és az utána következők útjából; vagy a boldog emberre, akinek a munkája és a kedvtelése egybeesik. Szellemének gazdagsága olyan volt, mint a bibliai szegényasszony olajoskorsója: merítették belőle, de az olaj soha nem fogyott ki.

Csillik László emlékbeszédében megrendítően szép nekrológokból idézett. Külön-külön és együttréve is mind igazak. Megemlékezem a tanárról, az irodalmárról, a vezetőről és az emberről. Balázs Mihály Köznevelésben írt nekrológjának alábbi részlete személyiségéből a tanárt emeli ki: "Meghalt egy varázsló. Nem lobog többé a katedrán, nem hozza többé kéziratait, nem szokik többé az értekezletekről tanítványai közé..."

Mágnesként vonzotta a tanító- és tanárjelölteket. Aki egyszer a pedagógia sodrába került, sose tudott többé szabadulni lobo-gásától. Önfelédten bővölte, varázsolta hallgatóit, ki-kihagyó szívére alig figyelve. Sugara volt pedagógusi tartásának, amelyet mély nevelői hit és szenvedélyes hazaszeretet fűtött. Egyik kései fia-onyokája volt a nagy magyar néptanító nemzedéknek. A régi tanítványok, falusi, tanyai tanítók, tanárok szakai, zerei - Csongrádon, Békésben, Vasban, Győr-Sopronban, Bács-Kiskunban, Baranyában - szerte az országban sirathatták a napilapok hírvonatának szűkszavú közleményeit: örökre elégett egykorl varázslójuk." Igazak a nekrológ szavai: Hegedűs András néptanító volt. Mi bajaiak is jól tudjuk, mindig annak vallotta magát nemcsak szavakkal, hanem tetteivel is. Har-

minc évvel ezelőtt, 1965-ben ő vette fel először a Tanítók Nyári Akadémiájának gondolatát. Célja és szándéka a tanítók pedagógiai és szakmai feltöltése volt. Lelekesedése hamarosan viszonzásra és munkatársakra talált. Ée folytatásra... Egy év híján három évtizeden át tanítók szakai vettek részt a Bajai Tanítóképző Intézet, mai nevén az Eötvös József Tanítóképző Főiskolán rendezett nyári akadémián. Ki ne emlékezzék Hegedűs András előadásaira, amikor a folyosón is álltak a "be nem iskolázott" érdeklődők? Van-e, aki elfelejtette a késő estebe nyúló pedagógiai beszélgetéseket, melyeken ő is hallhatott?

Halálának huszadik évfordulóján mi bajaiak is tisztelettel hajtunk fejet emléke előtt, miközben Németh László szavait idézzük, mint Hegedűs András életének minden pedagógus számára legkifejezőbb tanulságát:

"En nevelni nem akartam mással, csak az óra varázsvál."

Sáros Józsefné

Megjegyzés: Az idézőjelbe foglalt és névvel nem jelölt részleteket, valamint Hegedűs András írásainak jegyzékét Csillik László emlékbeszédéből vettem.

Sné

Mauritius

- mi jut eszünkbe erről az országról ?

- Egy képeslap - sea, sand, sun - fehér homok pálmákkal, ragyogó nap és a kék, zöld sötét rózsaszín minden árnyalatban szíkrzó tenger?
- Milliósokos nyaralóhelye?
- A Dodó - ez a röpkeptelen galambféle, melyet 1860-ig pusztított ki az ember és azóta Gerald Durrellen keresztül a természetvédelem szimbólumává vált madár?
- Cucornád ültetvénye?
- Egy nem túl zsúfolt ország? Ezekhez képest szeretnék én is hozzátenni valamit.
- A sziget Madagaszkártól 870 km-re délre helyezkedik el, a Mascarea sziget-csoport tagja.
- E vulkanikus eredetű sziget sokáig lakatlan volt. Arab kalózok, portugál kereske-

dők után hollandok veték uralmuk alá a szigetet 1598-ban. Viszonylag rövid ideig élvezhették a helyi természeti kincsét, mert 1715-ben a franciák követelték magukénak. Ők kezdték el a cukornád termesztést, melynek művelésére inkább kullkat hoztattak Kínából. A napóleoni háborúk alatt kalózáik a brit flottát is támadták. Ezt megelőelve az angolok 1810-ben uralmuk alá hajtották az országot. A szigetország csak néhány évvel ezelőtt, 1991-ben vált független állammá, és ma egy a kevés jól működő demokráciák közül Afrikában. Hivatalos nyelve angol, a franciát mindenhol megértik, és a kreol (francia gyarmati változata) beszélik. Ezenkívül ősei nyelvét mindenki beszéli és jó, ha tud beszélni szomszédai anyanyelvén is. Tehát az átlag mauritiusi polgár még kínaiul, arabul és szuahilil is ért. Az 1735-ben alapított főváros egyben a sziget legfontosabb kikötője is. Francia kalózok bázisa volt hajdanán, és az Indiai-óceán egyik virágzó kereskedelmi központja. Ma egyaránt a hivatali és az üzleti szíve az szigetnek. Annak ellenére, hogy itt koncentrálnak az ország minisztériumai, üzleti vállalatai, és inkább hasonlít egy ázsiai piacához, mint egy modern közigazgatási centrumhoz. Az ország népsűrűsége igen nagy, és minden talpalatnyi földet megművelnek. Szűkség is van erre, hiszen 1100000 ember él 2040 km²-en. Figyelemre méltó népeinek sokfélesége. A világ legfontosabb etnikai, vallási és nyelvi csoportjai mind reprezentálva vannak. A népesség összetétele mintegy 68%-ban indiai, a többi szinte egyenlő arányban kreol (ők a francia gyarmatosítók és a Madagaszkárból, Kelet-Afrikából, Ázsiából származó rabszolgák leszármazottai), kínai és fehér. A színskála az ébenfeketétől a rózsaszínen át a fehérig, a csokoládébarnától a kínai sárgáig nyúlik, a közöttük levő összes árnyalattal.

A társadalom felépítése is jellegzetes. Nincs meg az a tévhit, hogy az országának a népek olvasztóegyletének kell lennie (Amerikához hasonlóan). A harmonikus különülés és mégis-egymás mellett élés iránlat törvényi. A nemzetiségek munkamegosztása a következő: a kreolok mindenféle munkát elvégeznek, a kínaiak változatlanul kereskedelemmel foglalkoznak, a hinduk kezében van az ország politikai vezetése és a fehérek (főleg franciák) tulajdonában van még mindig 16, - a 19 nagy cukornád ültetvényből - és a gyárak döntő többsége. A gazdasági életéről annyit, hogy amikor az angoloktól

független lett az ország, krónikus munkanélküliség és a világ egyik leggyorsabban növekedő népessége jellemezte Mauritius-t. Az elmúlt évtized során hatalmas gazdasági változások ment keresztül az országon, a munkanélküliség 20 %-ról 3 %-ra csökkent. Családtervezés folyik, és az egy főre jutó jövedelem megduplázódott. Ma az ország még vendégmunkások is foglalkoztat.

Valaki találon azt mondta: Mauritius polgárai együtt kőfalhoz hasonlatosak, minden kő a másikba kapaszkodik, s ha egyet elmozdítunk, az egész fal leomlik. Talán meglepő, hogy a rendőrök biciklire járnak, és nem viselnek fegyvert. Mauritius politikája egység a sokféleségben. Minden ember képes volt megőrizni szociális és kulturális identitását, bűzke gyökereire, és respektálja másokét. Mindazonáltal a folyamatos kutatói interakciókon keresztül és az eltérő gyökereiről eszmék megosztása révén minden egyes ember segít létrehozni egy jól elkülönült mauritiusi kultúrát és személyiséget.

Talán épp emiatt tekintenek sokan erre az országra úgy, mint egy, az óceánban levő apró világító toronyra, mely a jövőbe vezet út mutatja. Nekünk itt Közép-Európában hihetetlennek tűnik ez a békeség, ami nemzeti himnuszukból is árad.

Sokféle vidékről jöttünk

Egy haza keresésében,

Mint utjakk a kézen,

Egyetlen nemzetet alkotunk.

Különböző országokból jöttünk,

Hogy egységes családot formáljunk.

Az arcunk fénylik és ragyog,

A szívárvány minden színében

Sajnos az az éden, amit Charles Darwin látott, már nagyrészt a múlté. Ez a sziget magával ragadta Baudelaire-t és Mark Twain-t is, aki így írt: Mauritius éltb létezett, mint a Paradicsom, és csak modelként szolgált az utóbbi létrehozásához.

Mostanára 1 %-a maradt meg a természetes erdőknek. Ezek a központi sáskák magasságúin és a Fekete-folyó völgyében terülnek el. A legnemesebb és legöregebb trópusi fákból állnak. Eukaliptusz, ében, kámporfa és az érdekes nevű - tatamaka - fa nyújthatott a világ legritkább madarainak. Húsz éve 20-25 példány áll a rózsaszín galambból, mára 150 él tenyésztben. A mauritiusi sólymot szó szerint a

kihalás szélééről hozták vissza kitaró munkával. 1974-től 4 példányból száporították fel az állományt 150-200 párra. A nagy zöld papagály még ma is végveszélyben van, hiszen ma a földön e fajból élő 20 madárból csak 4 tojód.

A történelem firtora, hogy ma az ország nemzetközi reptőreire a kihaló dodo sír-emlékét, ugyanis az alapok fásádnál találtak meg a madár csontjait. Remélhetőleg a XX. század vége nem fog több, évmilliókig fennmaradt és túlélt állatot a beton alá süllyeszteni.

1993 nyarán három hónapot tölthettem ezen a csodálatos szigeten, egy angol szervezettel a RALEIGHT INTERNATIONAL JAVÓTBÓL, mely szervezet tizenéves, huszoneves fiatalok számára szervez tengerentúli expedíciókat. Ezúton is szeretném megköszönni azoknak a magán-személyeknek, cégeknek, vállalatoknak a segítségét, melyek anyagilag és erkölcsileg támogatják utazásomat. Az expedíció három hónapja alatt főleg természetvédelmi munkákat végeztünk. Veszélyeztetett, kihalás szélén álló madarakat, kigyókat és növényeket tanulmányoztunk és számoltunk. Abban a hatalmas élményben is részem volt, hogy az Indiai-óceán élővilágával testközelből ismerkedhettem. A mauritiusi kormány hathatós intézkedéseket hozott az élővilág védelmére szinte az utolsó pillanatban. Ma úgy tűnik, sikerül megmenteni ezeket az értékes és ritka állatokat, növényeket. Természetvédelem terén is van még tanulnivaló a mauritiusiaktól.

Szabó Judit

II.éves biológus egyetem hallgató

Drawing by Tracy Galsworthy

JUBILEUMI FALINAPTÁRAK BAJÁRÓL

Pump Károly, a Németországban élő fotóművész az elmúlt 4 esztendőben legalább 30-szor tette meg a 1760 km-es oda-vissza utat csak azért, hogy szülővárosáról és az ezt környező várkiszlatos vízi világról felvételek ezreit készítse egy leendő fotóalbumhoz. Néhány felvételével időközben már megismerkedhettünk képeivel és a reprezentatív 1995-ös bajai falinaptár formájában. Hamarosan elkészül az 1996-os falinaptár is, címlapján a megújult városképpel. Pump Károly ezzel a kiadvánnyal az első között köszönti Baját városi avatásának 300. évfordulóján. A korlátozott példányszámban magánkiadványként megjelenő naptár szíves lapjain valóban legszebb oldaláról mutatkozik meg városunk: nyugalmasan, természetközelinek, romantikusnak és egyes képeken már-már békebelinek. Olyannak, amilyenek nekünk, a város lakóinak is meg kellene élnünk, és nem csak az ide látogatóknak.

A bajai Fotó Reklámstúdió is színes, jubileumi falinaptárral köszönti a várost a jeles évforduló alkalmából. A legszebb, legismertebb városképeket bemutató kiadvány dr. Égi Endre és Földvári István felvételeiből készült. A szintén magánkiadványként megjelenő naptár elsősorban reklám, és nem kereskedelmi célból készült, azonban elvileg hozzáférhető lesz az érdeklődők számára ugyanúgy, mint 1995-ös naptárunk.

"A földön járva" mi más lehetne egy szociófotós hitvallása még akkor is, ha naptárt tervez. Kovács László főiskolai tanár, fotós-és festőművész életében először készült falinaptárt összeállítani, és először készült megmutatni bajai városfotóit a nyilvánosságnak. A terve összeállt, és ennek mottója az, hogy "kép a képben", ugyanis minden lapra egy-egy éles, pontos és fontos bajai kép háttereként egy sejtető, elmosódó hangulati motívum (virág, fa, víz, kéz stb.) kerülne és mindez 2 mm-es aranykeretben.

A tervek szerint ez a reprezentatív magánkiadvány is csak korlátozott példányszámban lesz majd kapható.

Egy negyedik készülőben lévő naptár nem kimondottan bajai, hiszen az ártéri tájat és élővilágát ábrázolja. Az előzőekkel szemben ez mindössze 5 lapos lesz, összesen 8 felvétellel (a címlapon 4 kép szerepel). Felső Barnabás Gemeno-naptára ugyancsak korlátozott példányszámú magánkiadvány lesz.

Tulajdonképpen ilyenre a város életében még nem volt példa, hogy Baja és környékének természeti szépsége ennyi kiadványban, ennyi színes felvételen egyidőben jelenjen meg. Ennek csak örülhetünk.

AGROBANK RT

Likosságg részlete:

LIBERTAS HOZAMJEGY

13 hónapig fix jövedelem, december 31-ig váltott papírra +2% kamatt prémium
Libertas Hozamjegy - kamata hához megy
1 hónap 25% 2 hónap 25,25% 3 hónap 25,5% 6 hónap 26,5%
kamat és tőke bármikor visszaváltható.

GARAS BETÉTSZERZŐDÉS

540 napra évi 33,33% 365 napra évi 31,00% 180 napra 29,00%
90 napra évi 28,00% 60 napra évi 27,00% 30 napra évi 26,00%
A betét a futamidő alatt bármikor visszaváltható!

KRAJCSZÁR TAKARÉKBETÉTSZERZŐDÉS

elérhető hozam: 180 napra évi 29,00%, 365 napra évi 29,50%
Naptári év végén kamattőlesztés!

Az AGROBANK mindig újat, mindig jobbat kínál!

A Bank képviselői további négy betéti okmányt és szolgáltatást állnak az Önök rendelkezésére:

Agrobank Rt. Bajai Ter. Fiók
6500 Baja, Pázmány P. u. 2.
Tel.: 79/323-161

Agrobank Rt. Kalocsai Iroda
6300 Kalocsa, Szt. István u. 2-4.
Tel.: 78/362-031

Pump Károly felvétele

BAJAI HONPOLGÁR

Honpolgár - Bajai Honpolgár Rt.
1995. évi évi kiadás
1995. évi évi kiadás

Független Város- és Környezetvédelmi Lap

Megjelenik minden hónap első napján

Feladás szerkesztő:
GYULAVÁRI JÓZSEF

A szerkesztőbizottság elnöke:
Bánáti Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai:

Bálint László, Dr. Dóniel József, Jász Antikó,
Kalocsa Béla, Dr. Laki Ferenc, Sárosy József,
né, Dr. Selymes Éde, Schmidt Antal,
Dr. Vajtai István,

Kiadja a Bajai Honpolgár Alapítvány

Postacím:
6500 Baja, Otványi Irva u. 14.
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Kereskedelmi Bank Rt. Bajai Fiókja
26998016
Bajai Honpolgár Alapítvány 599-3011-1

Nyomdai munkái:
BAJAPRESS Kft.
Baja, Petőfi S. u. 4. Tel.: 79/322-241

LAPALAPÍTÓ: ÚJVÁROSI ÁMK